

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรศิลปหัตถกรรม สาขาช่างโลหะรูปพรรณ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการครั้งนี้ หลักการที่สำคัญยิ่งและแนวคิดด้านปรัชญาการศึกษาตามหลักสูตรที่จำเป็น มีความเกี่ยวข้องอย่างตอเนื่อง ระหว่างความคิดในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการศึกษาของกรมอาชีวศึกษาโดยเฉพาะ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาค้นคว้าแนวความคิดหลักและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการหลักสูตรศิลปหัตถกรรม สาขาช่างโลหะรูปพรรณ ของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนตามลำดับคือ

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. การจัดการศึกษาตามหลักสูตรอาชีวศึกษา
3. ความหมายและหลักสูตรศิลปหัตถกรรม
4. ผลงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยในต่างประเทศ

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

เนื่องจากการศึกษาวิชาการด้านต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาวิชาชีพแขนงต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพและสนองความต้องการของสังคม ทำให้มีจำนวนผู้เข้าศึกษาเพิ่มขึ้นตามลำดับ เพราะเป็นหนทางที่จะช่วยแก้ปัญหาการว่างงาน การเลือกประกอบอาชีพอิสระและช่วยส่งเสริมให้ชีวิตมั่นคง เป็นการพัฒนาประชากรที่สำคัญของชาติให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ รู้จักคิดสร้างสรรค์ให้อาชีพเจริญก้าวหน้า มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย และมีคุณธรรม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นจุดเริ่มต้นและกระบวนการในการจัดการศึกษา ที่จะนำมาสู่ความสำเร็จดังกล่าวได้ ต้องมีการจัดวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างละเอียด ต้องศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบหลายด้าน เพื่อจัดวางหลักเกณฑ์ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ตรงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ลักษณะการวางแผนที่สำคัญทางการศึกษาจึงเริ่มจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นำมาสู่การจัด " หลักสูตร " เฉพาะด้านต่อไป

หลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม และลักษณะเฉพาะแต่ละด้าน แต่ลักษณะส่วนรวมมีความหมายที่คล้ายคลึงกันคือ

บอบบิท (Bobbit 1918 : 42) ได้ให้คำนิยามของหลักสูตรไว้ว่าเป็นรายการของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องทำและจะต้องประสบ ด้วยการพัฒนาความสามารถเพื่อจะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีและเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

ทาบ่า (Taba 1962 : 10) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่าเป็นวิธีการเตรียมเด็กให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเรา

วอร์เนอร์ (Warner 1965 : 40) ได้กล่าวถึงหลักสูตรตามทัศนะของ John Dewey ว่า คือชีวิตสังคมของเด็ก (The Social Life of the Child) โรงเรียนจึงควรจะให้เด็กได้รับการฝึกฝน และเจริญงอกงามทางด้านทักษะ และได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้

นีลลีย์และอีแวนส์ (Neagley and Evans 1967 : 2) อธิบายว่า หลักสูตรคือประสบการณ์ทั้งหมดที่วางไว้ และโรงเรียนเป็นผู้จัดเพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามความสามารถของนักเรียนเหล่านั้น

ทรัมป์และมิลเลอร์ (Trump and Miller 1968 : 11-12) ได้กล่าวว่าหลักสูตรคือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้ และจัดให้นักเรียนโดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน

ลาวาเทลลี, มัวร์ และคอลลูนิส (Lavatelli, Moore and Kaltsounis 1972 : 1-2) กล่าวว่าหลักสูตรคือส่วนที่ประกอบด้วย ความคิดรวบยอด ทักษะ กระบวนการพิจารณาคุณค่า และทัศนคติในกระบวนการทางสติปัญญาและประสบการณ์ทางด้านสุนทรียศาสตร์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

กู๊ด (Good 1973 : 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรโดยจัดแบ่งแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เนื้อหาวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรศิลปศึกษา หลักสูตรศิลปหัตถกรรม หรือหลักสูตรอื่น ๆ เป็นต้น
2. เป็นโครงสร้างของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่ต้องสอน หมายถึงหลักสูตรที่จับรวบทุกวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร
3. เป็นลักษณะกลุ่มวิชาและประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชากลุ่มหนึ่งและประสบการณ์อีกกลุ่มหนึ่ง

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974 : 3) เห็นว่าหลักสูตร หมายถึงบรรดาความพยายามของโรงเรียนทั้งหมดในทางที่จะก่อให้เกิดผลของการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนา ทั้งสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน ในลักษณะการจัดแผนการเรียน (Program of Studies) ที่มีความสัมพันธ์กันของรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มนั้น ๆ

วิลโกส (Willgoose 1974 : 78) ได้ให้ความหมายไว้ว่าหลักสูตรคือการจัดลำดับหมวดหมู่ของงาน หรือหมวดหมู่ของกระบวนการเรียนรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง

โบแคมป์ (Beauchamp 1975 : 6) กล่าวว่าหลักสูตร หมายถึงเอกสารที่เป็นทางการ ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ส่วนนักการศึกษาไทยก็ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ใกล้เคียงกัน และมีลักษณะเฉพาะขึ้น คือ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2511 : 108) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่าหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมกว้างมาก คือประมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับเด็กได้เรียน เนื้อหาวิชาทัศนคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เมื่อประมวลกันเข้าแล้ว ก็จะเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในารรับรู้ของเด็ก หลักสูตรคือสิ่งใดก็ตามซึ่งมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้แก่เด็ก

ภิญโญ สาร (2516 : 278) กล่าวว่า หลักสูตรคือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ตามระดับชั้น ตามวัย ตามความสนใจของนักเรียน และความต้องการของสังคม ทั้งนี้รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอก เวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน

กมล สดประเสริฐ (2516 : 20) มีความเห็นว่า หลักสูตรมิได้หมายความว่าถึงแต่เพียง หนังสือ หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับเด็ก ซึ่งรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

ชวาล เพรชกุล (2518 : 16) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นผู้กำหนดขนาด ระดับและทิศทางของการศึกษา ให้ครูเป็นผู้ดำเนินการตามหลักสูตรนั้น จึงมีความสำคัญเหมือนคัมภีร์ของการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521 : 2) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรโดยทั่วไปไว้ 4 ประการ คือ

1. รายการที่ทางโรงเรียนกำหนดสอน รวมทั้งวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ
2. รายวิชาที่จัดสอนให้นักเรียน
3. รายวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอน
4. การวางแผนจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะไว้

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 10) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรว่า โดยทั่วไปมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

- ความหมายในวงแคบ หมายถึง วิชา และเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนในแต่ละชั้นมากน้อยเพียงใด จะต้องเรียนอะไรบ้าง
- ความหมายในวงกว้าง หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ มีทักษะ เกิดความคิดและทัศนคติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 1) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้ และประสบการณ์ให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

เสริมศรี ไชยศรี (2526 : 2-3) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ประการ
ได้แก่

1. ประสภารวมทั้งหมดของผู้เรียนในความรับผิดชอบของสถาบันหนึ่ง
2. แผนประสภารวมที่เกิดขึ้นก่อนการสอนหรือก่อนการปฏิบัติจริงในโครงการใดโครงการหนึ่งของการศึกษา

กอ สวัสดิพาณิชย์ อ้างถึงใน สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 3) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึงสิ่งที่บัญญัติให้ครูสอนในโรงเรียน กิจกรรมที่ทำการสอนการเรียนการสอนจริง ๆ ซึ่งรวมถึงการวัดผลด้วย

สงัด อุทรานันท์ (2527 : 16) ไข้กล่าวถึงคำนิยามของหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรยอมรับกันว่า จะมีลักษณะในข้อต่อไปนี้คือ

1. เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาที่ประกอบด้วย เนื้อหาที่เรียงตามลำดับความยากง่ายเป็นขั้นตอนอย่างดี
2. ประกอบด้วยประสภารวมทางการเรียนที่วางแผน เพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่ต้องการ
3. เป็นสิ่งที่สังคัมสร้างขึ้น เพื่อให้ประสภารวมแก่เด็กในโรงเรียน
4. เป็นประสภารวมทั้งหมดของผู้เรียนที่เขาได้รับรู้ ใ้ทำ และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

สุจิต เพียรชอบ (2530 : 30) ใ้เน้นความหมายที่ว่า หลักสูตรคือประมวลประสภารวมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเจริญงอกงาม และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา

จากความหมายที่นักการศึกษาได้ให้ไว้จะเห็นว่า เป็นกระบวนการเตรียมความรู้และประสภารวมให้ผู้ศึกษาแล้ว เรียนตามจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ หากเป็นหลักสูตรประเภทศิลปหัตถกรรม ควรจะหมายถึง การเตรียมการวางแผนชั้นตอนให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ และประสภารวมในงานศิลปหัตถกรรมแต่ละประเภท ตลอดจนมีการแก้ปัญหาในการทำ

งานฝีมือ และมีความขยันอดทน จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงอย่างมีประสิทธิภาพจนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้

ภาพพัฒนาหลักสูตร

เป็นกระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการจัดทำและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งจะกล่าวถึง การศึกษาข้อมูลต่าง ๆ สำหรับพัฒนาหลักสูตรจนถึงการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในแต่ละขั้นตอน ซึ่งมีผู้เสนอความคิดและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร คือ

ไทเลอร์ (Tyler 1950 : 1) ให้ความเห็นว่า ภาพพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ 4 ประการดังนี้ คือ

1. เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ
2. เกี่ยวกับประสบการณ์ทางการศึกษาที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น
3. เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้มีประสิทธิผลได้อย่างไร
4. เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อย

เพียงไร

ทาบ (Taba 1962 : 12) ได้ให้ความเห็นในการพัฒนาหลักสูตร ตามขั้นตอน 7 ขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์วินิจฉัยหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา
3. เลือกเนื้อหาที่ต้องการให้เรียนรู้
4. จัดลำดับเนื้อหานั้นให้เหมาะสม
5. เลือกประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการให้เรียนรู้
6. จัดระเบียบและลำดับประสบการณ์
7. กำหนดเรื่องที่จะประเมิน วิธีการ และเครื่องมือประเมินผล รวมทั้งแนวทาง

ปฏิบัติ

เคอร์ (Kerr 1971 : 178) ได้เสนอภาพพัฒนาหลักสูตรตามองค์ประกอบ 4

ด้านคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ความรู้ในหลักสูตร
3. ประสบการณ์การเรียนรู้
4. การประเมินผลหลักสูตร

ออเคร นิโครส์ และโฮเวิร์ส นิโครส์ (Audrey Nicholls and Howard Nicholls 1976 : 21) กล่าวว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกันเป็นวัฏจักรในเรื่อง การคัดเลือกจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกลำดับเนื้อหาวิชา การคัดเลือกลำดับวิธีการสอน การประเมินผลและการวิเคราะห์สถานการณ์

อาวินดา จันดรา (Arvinda Chandra 1977 : 32-34) ให้ความเห็นในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามลำดับ โดยเริ่มจากการคัดเลือกวัตถุประสงค์ คัดเลือกและจัดลำดับประสบการณ์ ประเมินผลการเรียน และสุดท้ายนำผลจากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521 : 62-63) ได้เสนอโครงการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงงานที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวางแผน โดยเริ่มจากข้อมูลที่ธรรมดาที่สุด ได้แก่ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรงเรียน จนถึงข้อมูลที่ซับซ้อน เช่น การวิจัยทางจิตวิทยา และสังคมวิทยา เป็นต้น
2. การตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แล้วนำจุดมุ่งหมายนี้มาตรวจสอบ วิเคราะห์ และรวมอภิปรายกับผู้ที่ใช้หลักสูตร
3. วิธีการที่จะกำหนดเรื่อง เวลา งบประมาณ และวัสดุเครื่องมือ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรในการบริหาร และการบริหาร
4. กระบวนการของการทำงานที่ละเอียดสำหรับหลักสูตร เช่น การวางแผน การทดลองแก้ไข เนื้อหาสาระ ตลอดจนวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน เพื่อจะแนะนำแก่โรงเรียน
5. คิดค้นวิธีการประเมินผลที่มีความสัมพันธ์กับหลักสูตร

พนัส หันนาคินท์ (2521 : 127-128) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่าควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างจุดมุ่งหมายของการศึกษาและของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการศึกษาได้มาจากแนวความคิดของบุคคลผู้มีความสนใจทางการศึกษา รวมทั้งจุดมุ่งหมายของชาติ และอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน เช่น อิทธิพลจากตำราเรียน การเรียกร้องจากประชาชนหรือสถาบันต่าง ๆ

2. การเลือกเนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่คิดว่านำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการตามสภาพความเป็นจริงและอาจนำไปปฏิบัติได้ เช่นจะมีเนื้อหาวิชาและประสบการณ์อะไรบ้าง ที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้ตนเองมีสุขภาพดี มีความสามารถติดต่อความคิดกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้ เมื่อเลือกเนื้อหาได้แล้วขั้นตอนต่อไปคือการจัดเนื้อหาหรือประสบการณ์เป็นหมวดหมู่ รวมนักกำหนดเวลาเรียนและวิธีการที่จะให้วิชาเหล่านั้นบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

3. การนำเนื้อหาของหลักสูตรมาใช้ในทางปฏิบัติ คือการจัดระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนแต่ละระดับ เช่น การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ควรกำหนดเนื้อหาให้เรียนในแต่ละชั้นมากที่สุดน้อยเพียงใด ควรมีวิชาบังคับ (Required) และวิชาเลือก (Elective) มีอะไรบ้าง หรือจะจัดเนื้อหาให้เหมาะแก่การสอนและแบบในการสอนอย่างไร สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการจัดเตรียมตำราเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรนั้นจะทำให้การสอนตามหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การกำหนดวิธีการ และลำดับชั้นในการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน อันเกิดจากการใช้หลักสูตรนั้นว่า เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้เพียงใด ผลที่ได้จากการประเมินผลหลักสูตร จะนำไปใช้ในการวางแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 92-93) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาหลักสูตรต้องมีขั้นตอน มีกระบวนการเป็นระบบ และต้องใช้บุคคลจำนวนมากและต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สงัด อุทรานันท์ (2527 : 38-72) ได้จัดลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือ ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และปรัชญา การศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน และทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งแก้ปัญหาและเสนอความต้องการที่ได้จากการวิจัยข้อมูล

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรฐานวัดผล และการประเมินผล

ขั้นที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกรนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติได้ จะต้องอาศัยกิจกรรม และกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสาร คู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อให้ทราบว่า ผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้น เป็นไปตามเจตนารมณ์ หรือจุดมุ่งหวังของสังคมและผู้เรียนเพียงใด

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ ของสังคมมากยิ่งขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตร หากจะให้ความเหมาะสมกับสภาพ ของสังคมในแต่ละภูมิภาคนั้น โดยตรง ต้องมีจุดมุ่งหมายและข้อมูลพื้นฐานที่จำกัดกว่าการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้ทั่ว ๆ ไป สำหรับการอาชีวศึกษาได้แก่ การศึกษาอาชีพที่สังคมในท้องถิ่นต่าง ๆ ต้องการเป็นหลัก จึงต้องกำหนดแนวทาง การพัฒนาหลักสูตร และการสร้างหลักสูตรใหม่ให้มีอิสระเพียงพอ และอยู่ในขอบเขตที่กว้างพอที่จะนำไปปรับใช้ได้ ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละระดับโดย เฉพาะหลักสูตรระดับท้องถิ่น มีผู้ให้ความเห็นร่วมกันคือ

เฮเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974 : 52) มีความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรมีลำดับขั้นดังนี้คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ต้องยึดถือแนวทางระดับชาติมีโครงการต่าง ๆ และระบบการศึกษา ทั้งสิ่งที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ซึ่งจัดทำขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปพัฒนาให้เหมาะสม

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับกลุ่มโรงเรียน เป็นการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

4. การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน จัดทำโดยหมวดวิชาต่าง ๆ หรือคณะกรรมการของโรงเรียน

กูดลาด และคณะ (Goodlad and Associates 1979 : 126) กล่าวถึงระดับของการพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ระดับดังนี้

1. ระดับการศึกษาโดยสภาการศึกษาของรัฐ
2. ระดับคณะกรรมการในท้องถิ่นให้เหมาะสมกับความจำเป็นของท้องถิ่น
3. ระดับคณะครูในโรงเรียนร่วมกันจัดทำแผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น
4. ระดับครูแต่ละคนวางแผนการสอนที่สอดคล้องตามหลักสูตร นั้น

อารี สันถวี (2515 : 106) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรว่ามี 3 ระดับ ในระดับต้นหรือระดับชาติ จะมีการตั้งจุดมุ่งหมายที่จะให้เยาวชนมีคุณลักษณะความสามารถอย่างไร การร่างหลักสูตร และพัฒนาต้องทำในลักษณะเป็นกลางและกว้าง จาหลักสูตรระดับชาติ ต้องนำไปจัดทำในระดับท้องถิ่นซึ่งอาจมีตั้งแต่ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มโรงเรียน ในการทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาตีความให้สัมพันธ์กับสภาพชีวิตในท้องถิ่น และพิจารณาว่าความมุ่งหมายใดเป็นความจำเป็นรีบด่วนของท้องถิ่น เมื่อตั้งจุดมุ่งหมายระดับนี้แล้วก็ต้องดูต่อไปถึงเนื้อหาที่สอน อุปกรณ์ที่ใช้ เวลา และครูผู้สอน

มาโนชญ์ บุญญาวัตร (2510 : 11-13) แสดงความคิดเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่สมบูรณ์แบบจะต้องเริ่มด้วยการสำรวจปัญหาของท้องถิ่นอย่างจริงจัง และนำเอกสารหลักสูตรกลางมาปรับปรุง โดยเพิ่มเติมขยายคัดแปลง หรือลดคัดทอนลงตามความเหมาะสม

บันลือ พฤษะวัน (2521 : 154-155) มีความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น จนถึงการทำไปปฏิบัติมีลำดับขั้นดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลาง โดยพิจารณาจุดประสงค์ หลักการ และเนื้อหา

2. ศึกษาแผนการสอนแกนกลาง
3. ศึกษาสื่อการเรียนแกนกลาง
4. จัดทำแผนการสอนท้องถิ่น
5. ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอนของท้องถิ่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521 : 4) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ระดับท้องถิ่นเป็นภาระนำเอา วัตถุประสงค์แบบทามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะ สอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนแบบรู้ไว้ใช้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้ จริงในชีวิต

จากแนวการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละระดับหากจะกล่าวตามลักษณะการจัดการศึกษา วิชาชีพ ของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ วิชาชีพแต่ละแขนงจะได้รับการพิจารณาตาม ความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และนับได้ว่า เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ แท้จริง เพราะ เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการ ของสังคม อีกทั้งมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ ซึ่งทำให้ผู้ใช้ หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้นด้วย (สังข์ อุทรานันท์ 2527 : 307) ซึ่งสอดคล้อง กับจุดประสงค์ของกรมอาชีวศึกษาที่ต้องการมุ่งคนเพื่อสร้างงาน แต่ขาดรบบใดที่การศึกษาทุก ภูมิภาคมุ่งเพื่อให้คนเข้ามหาวิทยาลัยหรือรับราชการแล้ว ตอนนั้นเราจะไม่มีหลักสูตรท้องถิ่น (สมพงษ์ พลสมบูรณ์ 2528 : บทนำ) ดังนั้นการจัดหลักสูตรประเภทศิลปหัตถกรรมของกรม อาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากจะเป็นการจัดศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่นแล้ว ยัง เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละแห่งตามความเหมาะสมกับท้องถิ่นของตน เช่น การเปิดสอนตามหลักสูตรสาขาผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และ ระดับวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ และเปิดสอนตามหลักสูตรศิลป หัตถกรรมสาขาช่างโลหะรูปพรรณ (เครื่องถม) ทั้งสองระดับ เช่นเดียวกันที่วิทยาลัยศิลป หัตถกรรมนครศรีธรรมราช (กระทรวงศึกษาธิการ 2530 : 39) ซึ่งสาขาวิชาทั้งสองนี้ สามารถผลิตผู้ที่สร้างงานให้สอดคล้องกับสังคมและท้องถิ่นนั้นได้อย่างดียิ่ง

หากจะพิจารณาตามความเห็นของนักการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จะ เน้นในเรื่องข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนและสังคม มีกำหนด

จุดมุ่งหมายการจ้ดประสัการณั ความรู้ จนถึงการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าได้บรรลุผลมากน้อยเพียงไร มีปัญหาที่จะนำไปแก้ไขปรับปรุงในส่วนใดบ้าง สำหรับการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ โดยเฉพาะของกรมอาชีวศึกษานั้นก็ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ เหมือนกันแต่ปัญหาที่มองเห็นเด่นชัดใน การกำหนดจุดมุ่งหมายและขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องคำนึงถึงจุดหมายปลายทางที่สำคัญในทุก ระดับหลักสูตรของ กรมอาชีวศึกษา คือ พัฒนาให้ผู้เรียนมีโอกาศประกอบอาชีพได้มากที่สุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาเรียน มีทักษะเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม ล้ำเลิศวิชา สามารถสร้างชีวิตใหม่มีคุณค่าต่อตนเอง และสังคมได้ (บรรจง ชูสกุลชาติ 2530 : 61-62) ส่วนขอบเขตที่มุ่งหวังเพื่อให้ตอบสนองสภาพท้องถิ่นที่อาจเรียกได้ว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่นนั้นก็ เป็นวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้กำหนดขั้นตอนวิธีการไว้ในเป้าหมายการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นแกนกลางอยู่แล้ว ย่อมส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรสายวิชาชีพก้าวหน้า เหมาะสมกับท้องถิ่น คีงยิ่งขึ้นจนบรรลุเป้าหมายของ กรมอาชีวศึกษา ที่จัด การศึกษา เพื่อตองการพัฒนาการประกอบอาชีพ โดยแท้จริง

การจ้ดการศึกษาดตามหลักสูตร อาชีวศึกษา

โดยทั่วไป การจ้ดการศึกษทุกระดับของ รัฐ จะมีแผนการกำหนดทิศทางไว้ตามความเหมาะสมกับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมโดยรวม แล้ว เน้นความสำคัญเฉพาะอย่างที่แตกต่างกันไปในแต่ละด้าน ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละสถาบัน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถาบันหนึ่งที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับ การจ้ดการการศึกษาเพื่อพัฒนาคน หรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของสังคมและเป็นภา รลคบัญญัติการว่างงานในปัจจุบัน โดยรับผิดชอบการจ้ดการการศึกษาที่ เน้นเกี่ยวกับวิชาชีพ โดยเฉพาะ เรียกว่า การอาชีวศึกษา

ความหมายของ การอาชีวศึกษา

ได้มีผู้ให้คำนิยามของ การอาชีวศึกษาไว้หลายท่านดังต่อไปนี้คือ

แฮร์ริส (Harris 1960 : 1555) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพตามความพอใจของแต่ละบุคคล และเพื่อสนองความต้องการของสังคม อาชีวศึกษา เป็นการศึกษาเฉพาะซึ่งแยกจากรการศึกษาสามัญและสมาคมอาชีวอเมริกันได้ให้

ความหมายว่า การอาชีวศึกษาคือการศึกษามุ่งพัฒนาทักษะ ความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะคตินิสัยในกาทำงาน และความรู้สึกในคุณค่าของงานอาชีพของผู้เรียน และนำเอาสิ่งเหล่านี้ไปใช้เพื่อให้งานก้าวหน้าและเป็นพื้นฐานในกาทำงาน

เวสเตอร์ (Webster 1965 : 2561) ใ้คำอธิบายความหมายเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาไว้คือ การศึกษาสำหรับอาชีพเฉพาะในค้ำนเกษตร การค้า หรืออุตสาหกรรม โดยเป็นการเชื่อมโยงกันระหว้การสอน ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ เป็นการจั้ในระค้เตรียมอุดมศึกษา ในแผนกพาณิชยกรรม และแผนกช่างเทคนิค และโดยสถาบันเฉพาะของวิทยาลัยที่ค้ตั้งขึ้น เช่น วิทยาลัยเกษตร โรงเรียนช่างวิศวกรรม หรือสถาบันเทคนิคต่าง ๆ

กู๊ด (Good 1973 : 645) ใ้กล่าวถึงการอาชีวศึกษาว่า คือการศึกษาระค้ค้ำกว่าวิทยาลัยโปรแกรมหนึ่งในการที่จ้เตรียมผู้เรียนเข้าสู่การเลือกอาชีพในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะ หรือเพื่อเป็นการยกระดับแรงงานลูกจ้าง รวมทั้งการศึกษาค้ำนการค้า อุตสาหกรรม สุขภาพ เกษตรกรรม ธุรกิจ และคหกรรม ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 899) ใ้ความหมายคำ อาชีพ, อาชีวะว่าหมายถึงการเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ และคำว่าอาชีวศึกษาหมายถึงการศึกษาที่มุ่งไปในทางช่างฝีมือ

ธนู แสงศักดิ์ (2527 : 60) ใ้กล่าวว่าการอาชีวศึกษาคือการศึกษาวិชาแขนงหนึ่งแขนงใดที่จ้ช่วยให้คนเราออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว การอาชีวศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการฝึกอาชีพยอมขึ้นอยู่กั้พื้นฐานทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าของสังคม

ภิญโญ สาร (2521 : 331) กล่าวว่าการอาชีวศึกษา หมายถึงการศึกษาวิชาที่จ้นำไปประกอบอาชีพทุกชนิด เพื่อดำรงชีวิต โดยมีโรงเรียนหรือสถานศึกษาและครู เป็นผู้สอน มีรัฐสนับสนุนและควบคุมให้ตรงกั้ความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน เพื่อมิให้เป็นการลงทุนให้การศึกษาโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากใช้ไม่ได้

วิเวก บางพูนหงส์ (2523 : 1) อธิบายว่า การอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งให้การศึกษา การฝึกอบรมกำลังคนในระค้ต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม

การศึกษาวิชาชีพนี้อาจดำเนินการได้ทั้งในระบบโรงเรียน กล่าวคือ มีหลักสูตร กำหนดเวลา ศึกษาอบรมไว้แน่นอน หรือดำเนินการแบบนอกโรงเรียน เช่น มีความรู้จากพ่อแม่ จากการฝึก อบรม ทำงานโรงงาน จากการแนะนำ อบรมส่งเสริมของหน่วยงานเอกชนหรือราชการ เป็นต้น

ถนอม มากะจันทร์ (2510 : 19) ได้แสดงความเห็นว่า การอาชีวศึกษาเป็น กิจกรรมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมบุคคลซึ่งได้เลือกสรรมาดีแล้วให้ได้เพิ่มพูนประสิทธิภาพใน การทำอาชีพให้สูงขึ้น คือการเร่งผลิตกำลังคนเข้าสู่แรงงานในระดับต่าง ๆ ของประเทศ ให้ ตรงตามความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ และเป็นการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ ของมนุษย์ให้ดีขึ้น การอาชีวศึกษาก่อให้เกิดกำลังคนที่เหมาะกับงาน และช่วยยกระดับงานอาชีพ ให้มีฐานะสูงขึ้น

วัชระ เอี่ยมโชติ (2511 : 33) ได้กล่าวว่า การอาชีวศึกษาหมายถึง การศึกษา เล่าเรียน หรือการฝึกอบรมในวิชาที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน หรือการศึกษาเล่าเรียนและการ ฝึกอบรมเพื่อการหาเลี้ยงชีพ เพราะการศึกษาทุกระดับจะเน้นวิชาชีพมากขึ้นขึ้นอยู่กับความ สามารถจึงเรียกได้ว่า เป็นการศึกษาตลอดชีพ

บุศรินทร์ ปัทมาคม (2517 : 34) ให้ความเห็นว่า การอาชีวศึกษาคือการให้ พื้นฐานวิชาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วยความรู้และความชำนาญในการที่จะให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และเศรษฐกิจ การอาชีวศึกษาของประเทศใดก็ตามจะต้องจัดให้อยู่บนพื้นฐานของสังคมและให้ เหมาะสมกับแนวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น

ศิริชัย ชินตังกูร และเกษร สิทธิภูประเสริฐ (2525 : 24) ได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับการอาชีวศึกษาว่า เป็นการศึกษาทางค่านวิชาชีพทั้งที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง หรือมิใช่เป็น วิชาชีพชั้นสูง วิธีการจัดนั้นอาจจัดได้ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน รวมถึงการ จัดการศึกษาที่ไม่เป็นทางการอีกด้วย

ประสิทธิ์ นาคบุทสวัสดิ์ (2526 : 22) กล่าวว่า การอาชีวศึกษา คือ บรรดา กิจกรรมทั้งหมดทั้งในและนอกสถาบันอาชีวศึกษาที่ได้จัดไว้เป็นแบบ ๆ ขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความ ชำนาญ ความคล่องแคล่วให้กับงานที่จะยึดไว้กระทำการประกอบอาชีพ รวมทั้งการฝึกฝน การ ฝึกหัด การแนะแนวอาชีพในโรงเรียนและสถานศึกษาค่านอาชีวศึกษา มีโปรแกรมการอบรม

การออกไปฝึกงาน มีการฝึกอบรมงานกิจกรรมอาชีพใหม่ขึ้นอีกสำหรับบุคลากรด้วย

ส่วนรูปศัพท์ภาษาอังกฤษนั้น หากพิจารณาคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า การอาชีวศึกษา ได้แก่ Vocational Education Technical Education, Technical and Vocational Education และ Career Education ซึ่งแต่ละคำมีความหมายดังนี้คือ Vocation Education หมายถึง โปรแกรมการศึกษาซึ่งมีระดับต่ำกว่าระดับวิทยาลัย เพื่อฝึกอบรมบุคคลออกไปประกอบอาชีพหรือพัฒนาแรงงานฝีมือที่มีงานทำอยู่แล้วให้มีแรงงานฝีมือระดับสูงขึ้น การศึกษาดังกล่าวรวมแขนงวิชาชีพต่าง ๆ คือ การอุตสาหกรรม ช่างเทคนิค การเกษตร การพาณิชย์ และศุภกรรม (Carter V. Good 1959 : 603)

Technical Education หมายถึง การศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้านเทคนิคหรือการปฏิบัติทางเทคนิคและทักษะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นช่างเทคนิค ปกติจะจัดในระดับการศึกษาที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ไม่ถึงระดับปริญญา (Carter V. Good 1959 : 554)

Technical and Vocational Education หมายถึง การจัดการศึกษาวิชาชีพ เฉพาะอย่างในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา หรือในระดับวิทยาลัยชุมชน และในระดับสถาบันเทคนิค (Curtis R. Finch and John R. Crunkilton 1979 : 112) และคณะกรรมการแผนโคลัมโบฝ่ายวิทยาลัย (Staff of Columbo Pland Staff College ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ในความหมายที่กว้าง หมายถึง การศึกษาที่พัฒนาทักษะและความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพในวงงานต่าง ๆ หรือประกอบอาชีพส่วนตัวได้ ส่วนในความหมายที่เฉพาะเจาะจงหมายถึง การศึกษาที่เตรียมผู้เรียนเพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพ และเพื่อการเป็นพลเมืองดี (Staff of Columbo Plan Staff College 1980 : 263)

ส่วนคำว่า Career Education เป็นคำที่มีความหมายกว้างเกี่ยวกับการทำงานและวิชาชีพ หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ได้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อการทำงาน เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาและการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจได้ฝึกฝน และได้ประสบความสำเร็จในโลกแห่งการทำงาน กระบวนการนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนการพัฒนาอาชีพ

และส่วนการฝึกฝนอาชีพ ได้แก่การให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงโลกแห่งการทำงานและสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพ ส่วนการฝึกฝนอาชีพเป็นการจัดการศึกษาเชี่ยวชาญเฉพาะอาชีพ หรือเฉพาะกลุ่มอาชีพให้แก่วุฒิชัย (Ralph C. Wenrich and William J. Wenrich. 1974 : 7)

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่ให้ความหมายของการอาชีวศึกษาในแนวทางใกล้เคียงกันดังกล่าว พอจะสรุปเป็นแนวทางของการอาชีวศึกษาในประเทศของเราปัจจุบันได้คือ การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อที่จะนำไปประกอบอาชีพและมุ่งให้ผู้เรียนได้มีทักษะที่ถูกต้อง มีความสามารถที่ดีในการทำงาน มีทัศนคติ ตลอดจนนิสัยที่ดีในการประกอบอาชีพ โดยมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติผสมผสานกันอย่างเหมาะสม และในการจัดการอาชีวศึกษานั้นต้องให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และความต้องการของตลาดแรงงาน

หลักพื้นฐานของการอาชีวศึกษา

การอาชีวศึกษาจะผลิตกำลังคนในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานในปัจจุบันโดยยึดหลักพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ผู้สอนและผู้เรียนทางอาชีวศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และเข้าใจบทบาทความสำคัญของการอาชีวศึกษาจึงจะทำให้การอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผล

2. การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ฉะนั้นโปรแกรมการอาชีวศึกษาแขนงต่าง ๆ จึงต้องจัดดำเนินการภายใต้หลักการและความมุ่งหมายของการให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้ทำงาน และมีงานทำตามที่ได้ศึกษาอบรมไป จึงจะทำให้การอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีเป้าหมายและตรงทิศทาง (วีรวัฒน์ อุทัยรัตน์ 2526 : 1-2)

ความมุ่งหมายของการอาชีวศึกษา

ในการจัดการอาชีวศึกษามีความมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพโดยส่วนรวม ซึ่งมีผู้แสดงทรรศนะไว้ในแนวทางเดียวกันคือ

ภิญโญ สาร (2521 : 332) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการอาชีวศึกษาไว้ว่า การอาชีวศึกษามุ่งพัฒนาให้มีคนมีฝีมืออาชีพ และพัฒนาประเทศให้อยู่ในสภาวะเศรษฐกิจที่

ดีและมั่นคงได้ หลักการสำคัญของการอาชีวศึกษาอยู่ที่การปฏิบัติงานได้จริง มิใช่มีความรู้แต่ในทางทฤษฎี และจะต้องสอนให้มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเพราะความซื่อสัตย์ เป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพของคุณ

ประสิทธิ์ นาคพุ่มสวัสดิ์ (2526 : 22) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการอาชีวศึกษาไว้ดังนี้คือ เพื่อมุ่งสร้างกำลังคนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ผู้รู้งานการอาชีพ อุตสาหกรรม ศิลปหัตถกรรมหรืออาชีพที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนา เป็นต้น หากผู้ที่ได้เรียนวิชาอาชีวศึกษาจะใช้วิทยาการด้วยความพึงพอใจ เพราะที่ รู้จักใช้วิจารณ์ญาณไตร่ตรองให้มีความรอบคอบมีเหตุผล ถ้าที่จะกระทำ คัดสินใจด้วยความถูกต้อง ด้วยความรู้ความสามารถ หากจะใช้ภาคปฏิบัติก็รู้จักใช้ความละเอียด รอบคอบ สุขุม ประหยัดมีระเบียบเยี่ยงระบบธุรกิจที่ดีทำให้สะดวกต่อการเลือกใช้ ทำให้ได้ชิ้นงานประณีต เพิ่มทักษะยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดพลังการหยั่งรู้ สามารถสร้างแนวความคิดอย่างถูกต้องได้เอง

ความสัมพันธ์ภาพกับผู้ที่เกี่ยวข้องของปะทะสัมพันธ์ทั้งภายในหรือภายนอกวงการอาชีวศึกษา อาจจะต้องลดน้อยลง เพราะถ้าหากมีสัมพันธ์มากเกินไปบังคับส่งคนอันยุ่งยาก สลับซับซ้อนด้วยปัญหาต่างๆ ประการยอมจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อการเสียนงานเสียการ เสียเงิน เสียทอง หรือเสียเวลานั้นมีค่าไป จริงอยู่ในการคบค้าสมาคมเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่หากปฏิบัติมากจนเกินไป อาจทำให้เกิดการคลาดเคลื่อนกลายเป็นความลังเลใจ และไม่กล้าดำเนินการสร้างการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากบกพร่องจุดใดจุดหนึ่งแล้วชิ้นงานอาชีวศึกษาที่กำลังกระทำอยู่ก็อาจทำให้งานต้องหยุดชะงัก หรือล้มเหลวไปในที่สุด

การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งผลิตกำลังคนในระดับต่าง ๆ กันตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 9) การอาชีวศึกษาผลิตคนที่มีคุณภาพยอมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชาติ ทั้งให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ 2529 : 53) กำลังคนที่ผลิตโดยการอาชีวศึกษาแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับดังนี้คือ (จรรยา ชูลาภ 2524 : 329-330)

1. ช่างกึ่งฝีมือ (Semi-Skilled worker) วัตถุประสงค์ เป็นผู้มีความรู้ขั้นพื้นฐานของงานช่าง สามารถปฏิบัติงานช่างได้แต่ไม่จำเป็นต้องมีฝีมือ ได้แก่พวกฝึกงานระยะสั้นโดยไม่ต้องการ

ความรู้ทางทฤษฎี หรือพวกประเภทแรงงานที่ปฏิบัติงานจนมีประสบการณ์ก็สามารถเป็นช่างกึ่งฝีมือได้ เช่น ช่างพันไคมาโม ช่างเดินสายไฟ

2. ช่างฝีมือ (Skilled Worker) เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องการทำงานเป็นอย่างดี มีความละเอียดรอบคอบ ให้ความสำคัญในผลงาน มีความรักและอดทนต่องานช่าง ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วเป็นเวลานานจนเกิดความชำนาญมีความรู้ทางทฤษฎีบ้าง เพียงเพื่อนำไปเสริมงานปฏิบัติ เช่น ในงานช่างไฟฟ้า รู้เรื่องกฎทางไฟฟ้า หรือในงานเครื่องยนต์ รู้เรื่องการวัดกำลังอัดและการใช้เครื่องมือ รู้เรื่องแรงสำหรับงานก่อสร้าง นอกจากนี้ก็รู้เรื่องคณิตศาสตร์เบื้องต้น และวิทยาศาสตร์พื้นฐาน

3. ช่างเทคนิค (Technical) ระดับอนุปริญญาหรือระดับเทคนิค ทำหน้าที่รองลงมาจากระดับปริญญาตรี หน้าที่ของช่างเทคนิคเป็นผู้คอยดูแลการทำงานของช่างฝีมือคอยให้คำปรึกษาแนะนำมีความรู้เรื่องงานปฏิบัติเป็นอย่างดี โดยต้องมีความรู้ในทฤษฎีช่างมากพอที่จะแก้ปัญหาทางปฏิบัติของช่างฝีมือ แต่อาจไม่จำเป็นต้องมีฝีมือในทางปฏิบัติ ลักษณะของงานช่างเทคนิคที่จะเข้าใจง่าย ๆ เช่น งานทดสอบ งานตรวจเช็ค งานควบคุม เป็นเจ้าหน้าที่ทางเทคนิค เช่น เทคนิคช่างยนต์ เป็นต้น

4. วิศวกรหรือระดับวิชาชีพชั้นสูง (Professional) เป็นการเรียนในระดับปริญญา เป็นพวกที่ต้องการความรู้ทางทฤษฎี โดยทำงานเกี่ยวกับการคิดคำนวณ วิเคราะห์วิจัย เป็นผู้ออกแบบแผนผลิต เช่น เป็นผู้ออกแบบเครื่องรับเครื่องส่งวิทยุ ออกแบบ และคำนวณโครงสร้างอาคาร เป็นนักคิดค้นและปรับปรุงไม่ต้องการความรู้ทางด้านฝีมือ เช่น วิศวกรเครื่องกล เป็นต้น

อีแวนส์ และเฮน (Evans and Hen 1978 : 194) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการอาชีวศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อตอบสนองความต้องการด้านแรงงานของสังคม
2. เพื่อให้ความรู้ความเชี่ยวชาญในงานอาชีพตามความสนใจ และความต้องการเฉพาะอย่างของผู้เรียน
3. เพื่อให้ความรู้ด้านสามัญศึกษาที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ

อย่างไรก็ตามความมุ่งหมายในการจัดการอาชีวศึกษาที่เน้นในปัจจุบันนี้ เป็นการจัดการเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในระดับกลางและระดับสูงให้เหมาะสม

และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529 : 53) จึงพอสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายในการจัดอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาด้านหนึ่งที่มุ่งเพื่อสู่การอาชีพ นอกจากจะกำหนดความมุ่งหมายเพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพทั้งอาชีพอิสระและอาชีพในตลาดแรงงานแล้ว ยังเสริมสร้างประสบการณ์ในการทำงาน ปลูกฝังให้รู้จักรักงานอาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ตลอดจนคุณลักษณะที่ค้ำจุนจำเป็นในการประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ของกรมอาชีวศึกษา และต้องมีการกำหนดให้สัมพันธ์กับความมุ่งหมายของการศึกษา โดยส่วนรวมในด้านการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม ระบอบการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณี สังคม และเศรษฐกิจของประเทศชาติอีกต่อไป

การจัดการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา

กรมอาชีวศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาด้านวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 5 ประเภท คือ ช่าง อุตสาหกรรม พณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม และศิลปหัตถกรรม ซึ่งในแต่ละประเภท ยังแยกออกเป็นแผนกวิชาต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและฝึกฝนตามความสนใจและความถนัดของตนได้แก่

1. ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ในประเภทวิชานี้แยกออกเป็นแผนกวิชาหรือสาขาวิชา คือ สาขาวิชาเทคนิควิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิชาเครื่องเย็นและปรับอากาศ สาขาวิชาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สาขาวิชาเขียนแบบวิศวกรรมเครื่องกล สาขาวิชาวิศวกรรมสำรวจ สาขาวิชาวิศวกรรมเหมืองแร่ สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สาขาวิชาช่างสำรวจ สาขาวิชาช่างก่อสร้าง สาขาวิชาช่างเทคนิคอุตสาหกรรม สาขาวิชาช่างเทคนิค สาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง สาขาวิชาช่างสถาปัตยกรรม สาขาวิชาช่างเทคนิคการหล่อ สาขาวิชาช่างกลโรงงาน สาขาวิชาช่างเชื่อมและโลหะแผ่น สาขาวิชาช่างต่อเรือ สาขาวิชาช่างยนต์ สาขาวิชาช่างเทคนิคการผลิต สาขาวิชาช่างโยธา
2. ประเภทวิชาพณิชยกรรม แบ่งออกเป็นแผนกวิชา หรือสาขาวิชาได้แก่ สาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาการบัญชี สาขาวิชาการเลขานุการ สาขาวิชาการเงินและการธนาคาร

สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขาวิชาธุรกิจบริการ สาขาวิชาธุรกิจการค้าต่างประเทศ

3. ประเภทวิชาคหกรรม แยกออกเป็นแผนกวิชา หรือสาขาวิชาได้แก่ สาขาวิชาพืชไร่-นา สาขาวิชาพืชสวนประดับ สาขาวิชาช่างกลเกษตร สาขาวิชาชลประทาน สาขาวิชาไม้ผล-ไม้ยืนต้น สาขาวิชาพืชผัก สาขาวิชาประมง สาขาวิชาธุรกิจเกษตร สาขาวิชาอุตสาหกรรมเกษตร สาขาวิชาสัตว์ปีก สาขาวิชาสัตว์เล็ก สาขาวิชาโคนม สาขาวิชาโคเนื้อ และกระบือ สาขาวิชาสหกรณ์

4. ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม แยกออกเป็นแผนกต่าง ๆ ได้แก่ สาขาวิชาทัศนศิลป์ สาขาวิชาการออกแบบ สาขาวิชาศิลปอุตสาหกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปะประยุกต์ สาขาวิชาหัตถกรรม สาขาวิชาผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง สาขาวิชาช่างโลหะรูปพรรณ และสาขาวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ

การจัดการศึกษาในแต่ละ ประเภทวิชา และแยกย่อยเป็นแผนกหรือสาขานั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และความพร้อมของสถาบันแต่ละแห่งในแต่ละระดับ เพื่อความสอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคม และตลาดแรงงาน ทั้งยังต้องพิจารณาถึงสภาพความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อมและภูมิประเทศ เพื่อความสะดวกและเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแต่ละประเภทที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

ระดับการศึกษาสายอาชีวศึกษา

การศึกษาด้านอาชีวศึกษา สามารถแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ได้ 6 ระดับ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 1-2)

1. ระดับวุฒิตร (หลักสูตรระยะสั้น) เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อผลิตคนงานระดับกึ่งฝีมือและพัฒนาแรงงาน บางหลักสูตรใช้เวลา 3 เดือนครึ่ง บางหลักสูตรใช้ระยะเวลา 9-15 เดือน หลักสูตรระดับวุฒิตรบางหลักสูตรผู้สมัครจะต้องมีความรู้ไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีหลายหลักสูตรผู้สมัครจะต้องมีความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 3 หรือ ม. ศ. 3) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้สำเร็จการฝึกอบรมสามารถประกอบอาชีพอิสระได้

2. ระดับ ปวช. หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นหลักสูตร 3 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนี้ มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส.) หรือประกอบอาชีพอิสระได้

3. ระดับ ปวท. หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค เป็นหลักสูตรระดับช่างเทคนิค ซึ่งจบในตัวเอง เปิดโอกาสใหญ่ให้ผู้มีงานทำอยู่แล้วศึกษาเพิ่มเติมได้ เป็นหลักสูตร 2 ปี รับผู้สำเร็จระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6 หรือ ม.ศ.5) หรือเทียบเท่า จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถออกไปประกอบอาชีพในระดับช่างฝีมือได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2527 : คำนำ)

4. ระดับ ปวช. 1 ปี หรือเรียกวาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพพิเศษ เป็นหลักสูตรที่รับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.ศ.5) จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้หลักสูตรโครงการมัธยมแบบผสม ระยะเวลาที่ใช้เรียนในระดับนี้ 1 ปี แต่โดยหลักปฏิบัติผู้เข้าเรียนมักใช้เวลา 1 ปีครึ่ง ทั้งนี้เพราะต้องใช้เวลาเพิ่มเติมอีกครึ่งปีในการเรียนวิชาชีพพื้นฐานทางวิชาชีพ เมื่อสำเร็จแล้วจะมีความรู้ความสามารถในการทำงานหรือศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ได้ หลักสูตรนี้กรมอาชีวศึกษาได้ร่างขึ้นใช้ในวิทยาลัยบางแห่งเท่านั้น ในปัจจุบันนี้เนื่องจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4, ม.5, ม.6) สายสามัญสอดคล้องกับหลักสูตรสายอาชีพของกรมอาชีวศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ดังนั้น ปวช.พิเศษจึงรับผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) เข้าศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพพิเศษ เป็นระยะเวลาเพียง 1 ปี แล้วจบเทียบเท่า ม.6 หรือระดับ ปวช.

5. ระดับ ปวส. หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียน 2 ปี ต่อจากระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ผลักคนในระดับช่างเทคนิคหรือระดับนักวิชาการตามลักษณะงานของอาชีพต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 1) ผู้สำเร็จระดับนี้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมศึกษา (ปม.) และระดับปริญญาตรีหรือออกประกอบอาชีพอิสระได้

6. ระดับ ปม. หรือระดับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมศึกษา เป็นหลักสูตรที่รับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ให้เวลาเรียน 1 ปี หลักสูตรระดับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตครูสายอาชีวศึกษา ปัจจุบันหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยมศึกษา (ปม.) ในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาได้ยกเลิกไปเมื่อปีพุทธศักราช 2528 แต่หลักสูตรระดับนี้จัดสอนในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

โครงการสร้างหลักสูตรอาชีวศึกษาระดับต่าง ๆ

โครงสร้างของหลักสูตรการอาชีวศึกษาในระดับต่าง ๆ จัดไว้ดังนี้คือ

1. โครงสร้างหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

2. โครงสร้างหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
3. โครงสร้างหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
4. โครงสร้างหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.)
1. โครงสร้างหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ฝึกวิชาชีพให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ได้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตนเอง ซึ่งมีความประสงค์ที่จะนำความรู้ความชำนาญจากวิชาชีพที่ตนเรียนไปประกอบอาชีพ ปรับปรุงงาน เพิ่มความรู้พิเศษ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน หลักสูตรนี้แตกต่างไปจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เพราะไม่ต้องเรียนวิชาสามัญ วิชาสัมพันธ์ หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นมี 2 หลักสูตร คือ หลักสูตร 225 ชั่วโมง ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 เดือนครึ่งถึง 4 เดือน โดยเน้นภาคปฏิบัติ และหลักสูตร 1,350 ชั่วโมง ใช้เวลาเรียนประมาณ 1 ปี เป็นการเรียนภาคปฏิบัติอย่างเข้มข้น ซึ่งมีภาคทฤษฎีพื้นฐานประกอบเล็กน้อย หลักสูตรนี้อาจเรียกว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพช่างฝีมือ (กรมอาชีวศึกษา 2524 : 34)

2. โครงสร้างของหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

หลักสูตร ปวช. ได้กำหนดให้แต่ละประเภทวิชาชีพเรียนเท่ากันหมด คือ 4,800 คาบเรียน โดยมีจำนวนหน่วยกิต และเนื้อหาวิชาแตกต่างกันไป ตั้งแต่ 120-180 หน่วยกิต ซึ่งผู้เรียนต้องเรียนตามหมวดวิชา ดังนี้ (กรมอาชีวศึกษา 2524 : 10)

2.1 หมวดวิชาแกนวิชาสามัญ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา และ วิชาพลานามัย รวมจำนวน 480 คาบเรียน ทุกประเภทวิชาชีพต้องเรียนเท่ากัน

2.2 หมวดวิชาสัมพันธ์ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ และ วิชาภาษาอังกฤษ จำนวนทั้งหมด 380-640 คาบเรียน ประเภทวิชาคหกรรม เรียน 440 คาบเรียน ประเภทวิชาเกษตรกรรม เรียน 520 คาบเรียน ประเภทวิชา

ช่างอุตสาหกรรม เรียน 560 คาบเรียน และประเภทวิชาพัฒนศึกษกรรม เรียน 640 คาบเรียน

2.3 หมวดวิชาเลือกเสรี ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรายวิชาในหมวดวิชาที่หมวดวิชาใดก็ได้โดยเลือกเรียนไม่น้อยกว่า 200 คาบเรียนเท่ากันทุกประเภทวิชา

2.4 หมวดวิชาแกนวิชาชีพ เป็นหมวดวิชาที่ผู้เรียนทุกสาขาในแต่ละประเภทวิชาที่จะต้องเรียนวิชาแกนวิชาชีพเท่ากันเป็นจำนวน 480 คาบเรียน เช่น ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมหมวดวิชาแกนวิชาชีพแบ่งเป็น 4 รายวิชา ได้แก่ งานฝีมือ, เขียนแบบเทคนิค 1 เขียนแบบเทคนิค 2 และวิชาวัสดุช่าง ประเภทวิชาพัฒนศึกษกรรม หมวดวิชาแกนวิชาชีพ แบ่งเป็น 5 รายวิชา ได้แก่ วิชาธุรกิจทั่วไป วิชาเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค วิชาพิมพ์ดีดไทย 1 วิชาบัญชี 1-2 และวิชาการขาย

2.5 หมวดวิชาชีพ ในหมวดนี้ทุกสาขาวิชาจะแยกเป็นวิชาชีพบังคับและวิชาชีพเลือก ซึ่งผู้เรียนวิชาชีพในสาขาวิชาใดให้ออกเกณฑ์บังคับสาขาวิชาที่นั้น ๆ มีจำนวน 3,000-3,260 คาบเรียน ต่างกันตามประเภทวิชาชีพ เช่น ประเภทวิชาพัฒนศึกษกรรม 3,000 คาบเรียน ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม 3,080 คาบเรียน ประเภทวิชาเกษตรกรรม 3,120 คาบเรียน ประเภทวิชาคหกรรม 3,200 คาบเรียน และประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม 3,260 คาบเรียน

3. โครงสร้างของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

โครงสร้างหลักสูตรในระดับนี้ได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตแตกต่างกันตามสาขาวิชาและประเภทวิชาชีพ ซึ่งได้กำหนดวิชาเรียนต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดวิชาดังนี้ (กรมอาชีวศึกษา 2527 : 4-14)

3.1 หมวดวิชาสัมพันธ์ เป็นหมวดวิชาที่ทุกสาขาวิชาจะต้องเรียน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนวิชาเฉพาะสาขา ซึ่งรายวิชาของแต่ละประเภทวิชาชีพก็จะแตกต่างกันไป เช่น ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรมเรียกว่า หมวดวิชาสัมพันธ์ศิลปหัตถกรรม มี 10 รายวิชาเรียน จำนวน 20 หน่วยกิต ประเภทวิชาคหกรรมเรียกว่า หมวดวิชาสัมพันธ์คหกรรม มี 6 รายวิชาเรียน จำนวน 14 หน่วยกิต เป็นต้น

3.2 หมวดวิชาพื้นฐาน ในหมวดนี้ผู้เรียนทุกสาขาวิชาต้องเรียนเพื่อเป็น ความรู้ที่ช่วยเสริมงานอาชีพให้มีประสิทธิภาพ ในแต่ละสาขาวิชาจะมีจำนวนรายวิชาเรียน พื้นฐานไม่เท่ากัน เนื่องจากลักษณะของวิชาชีพที่แตกต่างกัน

3.3 หมวดวิชาเทคโนโลยี เป็นหมวดวิชาบังคับจัดไว้เฉพาะของแต่ละ สาขาวิชาซึ่งตามความเหมาะสมและตรงตามจุดมุ่งหมายที่สาขาวิชาซึ่งต้องการ เน้น แบ่ง ออกตามลักษณะของสาขา เช่น หมวดวิชาเทคโนโลยีทางสาขาวิชาจิตรกรรม จะต้องเรียน เกี่ยวกับการวาดเขียน จิตรกรรม และเทคนิคต่าง ทางจิตรกรรม หมวดวิชาเทคโนโลยี ทางสาขาวิชาช่างโลหะรูปพรรณ จะต้องเรียนเน้นทางหลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำเครื่องถม และรูปพรรณลวดลายต่าง ๆ

3.4 หมวดวิชาเลือก หมวดนี้ผู้เรียนจะเลือกเรียนวิชาใดก็ได้ให้ครบ ความที่หน่วยกิตกำหนด โดยไม่ซ้ำกับรายวิชาในประเภทวิชาชั้นนั้น เช่น หมวดวิชาเลือก ของสาขาวิชาช่างโลหะรูปพรรณ กำหนดวิชาเลือกในรายประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม หมวดวิชาเลือกของสาขาวิชาการบัญชี กำหนดวิชาเลือกในประเภทวิชาพาณิชยกรรมและบาง ประเภทวิชาชีพ แบ่งเป็นวิชาเลือกบังคับ และวิชาเลือกเสรี ได้แก่ประเภทวิชาเกษตรกรรม เป็นต้น

4. โครงสร้างของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.)

หลักสูตรระดับ ปวท. ได้กำหนดให้ผู้ศึกษาในแต่ละประเภทวิชาต้องได้ จำนวนหน่วยกิตครบตามที่กำหนดไว้ ได้แก่ ประเภทวิชาคหกรรม ต้องเรียนไม่น้อยกว่า 80 หน่วยกิต ประเภทวิชาเกษตรกรรมต้องเรียนไม่น้อยกว่า 90 หน่วยกิต ประเภทวิชา ช่างอุตสาหกรรม ต้องเรียนไม่น้อยกว่า 85-94 หน่วยกิต ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม ต้องเรียนไม่น้อยกว่า 85-90 หน่วยกิต โดยต้องศึกษารายวิชาต่าง ๆ ตามหมวดวิชาดังต่อไปนี้ (กรมอาชีวศึกษา 2527 : 1-70)

4.1 หมวดวิชาพื้นฐาน เป็นวิชาพื้นฐานในการเรียนวิชาชีพเฉพาะสาขา ซึ่งในแต่ละสาขาวิชาจะกำหนดไว้ต่างกัน จะต้องเรียนให้ครบตามหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ของสาขานั้น ๆ

4.2 หมวดวิชาชีพเฉพาะสาขา เป็นลักษณะวิชาบังคับหรือวิชาเอก ในประเภทวิชาชีพที่เลือกเรียน เช่นเดียวกับหมวดวิชาเทคโนโลยี ของระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เรียนวิชาชีพในสาขาวิชาที่ตนเลือกเพียงสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น สาขาวิชาทัศนศิลป์ แบ่งเป็นสาขางานจิตรกรรม สาขางานประติมากรรม และสาขางานภาพพิมพ์ หมวดวิชาชีพเฉพาะสาขากำหนด 53 หน่วยกิต โดยสาขางานจิตรกรรมจะต้องเรียน วิชาชีพเฉพาะสาขาเกี่ยวกับการวาดเขียน จิตรกรรม และองค์ประกอบ สาขา งานประติมากรรม จะต้องเรียนวิชาชีพเฉพาะสาขาเกี่ยวกับการวาดเขียน ประติมากรรม และองค์ประกอบ สาขางานภาพพิมพ์ ก็จะต้องเรียนวิชาชีพเฉพาะสาขาเกี่ยวกับการทำ ภาพพิมพ์ เป็นต้น

4.3 หมวดวิชาเลือก มีลักษณะคล้ายกับหลักสูตรระดับ ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คือมีหมวดวิชาเลือกบังคับ และวิชาเลือกเสรี โดยผู้เรียนจะต้อง เลือกเรียนให้ครบตามที่กำหนดไว้ ส่วนใหญ่หมวดวิชาเลือกในสาขางานใดก็มักกำหนด หมวดวิชาเลือกที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมเน้นลักษณะในวิชาชีพนั้นด้วย

แนวนโยบายใหม่ของกรมอาชีวศึกษา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมารัฐบาลได้ให้ความสนใจต่อปัญหาคนทำงานมากขึ้น ตามลำดับ จะเห็นได้จากกรณีที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กำหนดนโยบายการมีงานทำ การ แก่ปัญหาการว่างงานเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2526 สำระสำคัญคือให้ ให้ปรับแผนการศึกษา เร่งพัฒนาโครงการแนะแนวอาชีพในสถาบันการศึกษา การปรับระบบ การดีราคาคุณวุฒิของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) การเกษียณอายุราชการ ก่อนกำหนดโดยสมัครใจ การเพิ่มบทบาทของเอกชนในการสร้างงาน การจ้างผู้จบการศึกษาใน ระดับกลางและระดับสูงในโครงการพัฒนาชนบทระดับตำบล และการปรับปรุงระบบการบริหาร แรงงานไทยในต่างประเทศ (ชวน หลีกภัย 2528 : 141) จากมติคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการทบทวนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 ในช่วงแรกแล้วปรับแผนในช่วงหลังเสียใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามมตินั้น แผนที่ทำ การ ปรับใหม่ได้ยึดหลัก 3 ประการ คือ (บรรจง ชูสกุลชาติ 2528 : 3)

1. หลักการศึกษาเพื่อการอาชีพ

2. หลักการพัฒนาคูณภาพ
3. หลักการประหยัด

จากหลักสามประการนี้ได้เน้นให้เห็นชัดว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคตนั้นจะให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการอาชีพมากขึ้นเรื่อย ๆ นั่นก็หมายความว่า การอาชีวศึกษาจะได้รับการเอาใจใส่และการสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐบาล ระบบการจัดการอาชีวศึกษาจะต้องพัฒนาให้มีการฝึกอบรมด้านปฏิบัติมากขึ้นจนทำให้เกิดทักษะ ความชำนาญ และประสบการณ์จนสามารถนำไปประกอบอาชีพด้วยตนเองได้ การจัดการอาชีวศึกษาจะต้องเน้นด้านคุณภาพมากกว่าด้านปริมาณ หมายความว่า กรมอาชีวศึกษาจะต้องผลิตเฉพาะกำลังคนหรือแรงงานที่มีคุณภาพเท่านั้น แม้จะผลิตได้จำนวนน้อยภายใต้สภาพความขาดแคลน และความไม่พร้อมทางเศรษฐกิจของประเทศดังเช่นปัจจุบัน ก็ยังดีกว่าที่ผลิตออกมาในจำนวนมากแต่ไร้คุณภาพ และการจัดการอาชีวศึกษาจะต้องดำเนินการไปด้วยความรอบคอบและรัดกุม ผลิตและพัฒนาแรงงานที่มีคุณภาพสูง โดยวิธีการประหยัดที่สุด แนวนโยบายการจัดการอาชีวศึกษาแบบประหยัด และเน้นหนักในเรื่องคุณภาพเช่นนี้ หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วก็อาจเห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่จะเป็นไปได้ยาก และคงต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน แต่ในข้อเท็จจริงแล้วในการผลิตที่เน้นการพัฒนาแรงงาน โดยยึดถือด้านคุณภาพมากกว่าด้านปริมาณนี้ จะทำให้เกิดปัญหาการว่างงานลดลง การสูญเสียทางการศึกษาจะลดลงตามไปด้วย และจะส่งผลให้เกิดการประหยัดด้านการลงทุนทางการศึกษาไปด้วย การจัดการอาชีวศึกษาโดยหลักสามประการดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นวิธีการที่น่าจะเหมาะสมในการผลิตและพัฒนาากำลังคนของประเทศในภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังตกต่ำเช่นนี้ และคาดว่าจะสามารถดำเนินงานการศึกษาเพื่อการอาชีพตามนโยบายใหม่นี้คงจะบรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด

การศึกษาเพื่อการอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาให้คนมีงานทำและมีอาชีพที่เหมาะสม โดยทั่วไปมักจะยอมรับกันว่า " งานคือชีวิต " ชีวิตของมนุษย์จะประสบผลสำเร็จมีความสุขได้มันจะต้องเป็นผู้มีงานทำ การที่มนุษย์จะมีงานทำได้ก็จะต้องเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ และการที่มนุษย์จะเกิดความรู้ มีทักษะ ความชำนาญ และประสบการณ์ในงานอาชีพนั้น ก็จำเป็นจะต้องมีโอกาสรับการศึกษา และฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อความพยายามในการผลิตและพัฒนาแรงงานพัฒนาคูณภาพของชีวิตให้ เป็นไปในทางที่ปรารถนานั้นก็คือ การอาชีวศึกษานั้นเอง จึงเป็น

แนวทางที่ชี้ให้เห็นว่าในอนาคตการอาชีวศึกษาจะต้องได้รับความสำคัญยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้น แนวนโยบายในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อให้เป็นการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างแท้จริงนั้น เป็นการพัฒนาคุณภาพอย่างไม่หยุดยั้ง และยึดหลักการประหยัดประกอบไปด้วย โดยมุ่งเน้นเรื่องสำคัญ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ คือ (บรรจง ชูสกุลชาติ 2528 : 4)

1. การเร่งรัดคุณภาพอาชีวศึกษา
 - ก. การสร้างความเป็นเอกภาพในการอาชีวศึกษา
 - ข. การจัดอาชีวศึกษาที่ครบวงจร
2. สร้างเสริมวิญญานของการเป็นครู
3. การดำเนินงานตามภาระกิจหลักของสถานศึกษา
4. ยึดหลักและวิธีการในการปฏิบัติร่วมกัน

สืบเนื่องจากเรื่องสำคัญ 4 ประเด็นนี้ กรมอาชีวศึกษาได้กำหนดแนวนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดถือปฏิบัติตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 เป็นต้นไป โดยกำหนดไว้ 11 ประการ คือ (กรมอาชีวศึกษา 2528 : 139)

1. ให้จัดการศึกษาเพื่อการอาชีพ โดยประสานสัมพันธ์กับสถานประกอบการ ในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนหรือร่วมมือมือ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิชาชีพ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ โดยพยายามจัดบุคลากรให้มีหน้าที่สอนเหมาะสมกับสภาพร่างกาย และคุณภาพของงาน จัดการสอนการฝึกงานให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของธุรกิจ อุตสาหกรรม และตลาดแรงงาน
3. ให้จัดการศึกษาเพื่อการประหยัด โดยคำนึงถึงวัสดุฝึกงานให้ถูกต้องและสนองประโยชน์อย่างสูงสุด การจัดชั้นเรียนจะต้องคำนึงถึงปริมาณและคุณภาพให้เหมาะสม และประหยัดรายจ่ายหมวดสาธารณูปโภค
4. ให้จัดการศึกษาเพื่อฝึกฝนทักษะวิชาชีพอย่างแท้จริง โดยพยายามปรับปรุงคุณภาพของครู-อาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะให้เหมาะสมกับอาชีพ

5. ให้มีการวิจัยและพัฒนาในเรื่องอาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์การศึกษา บุคลากรและเทคนิคการบริหาร รวมทั้งกระบวนการเรียนการสอน
6. ให้มีการพัฒนาบุคลากรในเรื่องวิญญูณครู ภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ควรมีการจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และควรจัดให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษา
7. ให้จัดกิจกรรมทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน ให้ส่งเสริมการดนตรีเป็นพิเศษ อาจจะทำชุมนุมเอกลักษณ์ไทยภายในสถานศึกษา
8. ให้จัดกิจกรรมบริการชุมชนของสถานศึกษาปีละครั้ง และร่วมกันจัดเฉพาะสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาในแต่ละจังหวัดปีละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย
9. ให้จัดการอาชีวศึกษาให้ครบวงจร (มีทักษะ-ผลิตได้-จำหน่ายได้-จัดการได้-บริโภคได้-บริการได้) โดยส่งเสริมการสหกรณ์และร้านค้าของสถานศึกษา และให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริงอย่างครบวงจร
10. ให้สามารถนำผลผลิตในสาขาวิชาเกษตรกรรม คหกรรม พณิชยกรรม ศิลปกรรม และอุตสาหกรรมไปจำหน่ายในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนทุกปี
11. สำหรับศูนย์ฝึกวิชาชีพให้ประสานงานและร่วมมือกับโรงเรียนต้นสังกัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยใกล้ชิด เช่นกิจกรรมแนะแนว การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

เพื่อให้การดำเนินงานตามแนวนโยบายดังกล่าวของสถานศึกษาในสังกัดเป็นไปอย่างจริงจังและบรรลุเป้าหมาย กรมอาชีวศึกษาเริ่มมอบหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ ของกรมที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายนี้ ออกติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด และเพื่อให้มีข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการแก้ปัญหาต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นของสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษาจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ และอนุกรรมการขึ้นเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาเพื่อเก็บเป็นข้อมูลใช้สนับสนุนและแก้ปัญหาในการดำเนินงานตามแนวนโยบายที่วางไว้ให้บรรลุตามเป้าหมายโดยเร็วต่อไป

ในปี พ.ศ. 2530 นี้กรมอาชีวศึกษาถือว่าเป็นปีแห่งคุณภาพของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งจะมีการพัฒนาเพื่อนำปัจจัยหรือทรัพยากรที่สำคัญมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนา เพื่อ

คุณภาพแห่งการอาชีวศึกษาครบวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาหลักสูตร (บรรจง ชูสกุลชาติ 2529 : 28) ได้เน้นเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม มีความยืดหยุ่นสามารถเชื่อมโยงกับการศึกษานอกโรงเรียนโดยชักจูงให้ประชาชนสนใจวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งจะประยุกต์วิทยาการทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน และสนับสนุนให้สถานศึกษาใช้หลักสูตรวิชาเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หรือพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะสม เพื่อยกระดับการประกอบอาชีพที่มีคุณภาพอีกด้วย ดังจะเห็นได้ชัดจากเป้าหมายแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เรื่อง จำนวนนักเรียนในสายอาชีพ จำแนกตามสังกัดและประเภทการศึกษา (ภาครัฐบาลและเอกชน) เฉพาะในการศึกษาประเภทศิลปหัตถกรรมและประเภทวิชาคหกรรม ตามเป้าหมายมีจำนวนดังนี้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529 : 99)

ตารางแสดงเป้าหมายจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน) ตั้งแต่ พ.ศ. 2530-2534) เฉพาะสาขาวิชาศิลปหัตถกรรมและคหกรรม

สังกัด/ประเภทการศึกษา	2530	2531	2532	2533	2534
ภาครัฐบาล					
กรมอาชีวศึกษา	23,900	23,200	22,700	21,780	20,850
ภาคเอกชน					
วิทยาลัยเอกชน	2,600	2,380	1,950	1,950	1,950
วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา	1,500	1,420	1,350	1,270	1,200
รวม	28,000	27,000	26,000	25,000	24,000

ที่มา : แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) หน้า 99

จากตารางจะเห็นว่าจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพในแต่ละสังกัด รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายเพื่อผลิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันและอนาคต

โดยกวัดขั้นเรื่องปริมาณเพื่อให้มีคุณภาพตามลำดับ ซึ่งนับว่าจะแก้ปัญหาการขาดแรงงานของตลาดได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งรัดปรับปรุงการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมและผลิตบุคคลจำนวนนี้ให้มีคุณภาพที่จะสร้างงานให้สนองความต้องการของสังคมและท้องถิ่นต่อไป

ความหมายและหลักสูตรศิลปหัตถกรรม

ในการศึกษาพัฒนาการหลักสูตรครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่เน้นเฉพาะหลักสูตรวิชาชีพประเภทศิลปหัตถกรรม สาขาช่างโลหะรูปพรรณ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องระหว่าง ศิลปะและหัตถกรรม ตามรูปศัพท์โดยตรง และมีความหมายที่จะต้องพิจารณาเพื่อนำมาปรับเป็นแนวทางพื้นฐานที่จะทำความเข้าใจในหลักสูตร " ศิลปหัตถกรรม " ให้ละเอียดได้ดียิ่งขึ้น โดยจะแยกพิจารณาความหมายหรือคำจำกัดความคำว่า ศิลปะ และหัตถกรรม ตามลำดับ

คำว่า ศิลปะ เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงกับคำในภาษาบาลีว่า สิปปะ และคำในภาษาอังกฤษว่า ART มาจากภาษาลาตินคือ ARS เป็นคำที่มีความหมายกว้าง และมีค่านิยมที่ไม่ตายตัว แล้วแต่ความคิดเห็นของผู้ให้คำนิยามและกาลเวลาของการให้คำนิยามนั้น ๆ แต่เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการศึกษาครั้งนี้ จะขอคำนิยามหรือคำจำกัดความและทัศนะเกี่ยวกับศิลปะ ที่ศิลปิน นักการศึกษา และนักวิจารณ์ศิลปะได้กล่าวไว้มาเป็นแนวทางคือ

ศิลปะ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 759) ให้ความหมายของศิลปะ (สินละปะ) ไว้ว่า หมายถึงฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์และสะท้อนใจให้ประจักษ์เห็นโดยเฉพาะ หมายถึง วิจิตรศิลป์

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ (อังกฤษ-ไทย) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530 (2530 : 15) ให้ความหมายว่า ศิลปะเป็นผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ชมธรรมนิยมประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา

ลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoi อ้างถึงในกักรติ บุญเจือ 2522 : 63) กล่าวว่า

ศิลปะ เป็นวิธีสื่อสารวิธีหนึ่งระหว่างมนุษย์ด้วยกันเราใช้คำพูดหรือสื่อความคิด แต่ใช้ศิลปะสำหรับสื่อความรู้สึก

ซอมเมอร์เซต มอสม (Somerset Maugham อ้างถึงใน สงวน รอดบุญ 2514 : 3) ได้บรรยายเรื่องของศิลปะไว้ว่า ศิลปะ คือการประจักษ์ของอารมณ์ และอารมณ์กล่าวออกมาเป็นภาษา ซึ่งมวลมนุษย์สามารถเข้าใจต่อกันได้

เซอร์ เฮอเบิร์ตรีด (Ser Herberd Read อ้างถึงใน สงวน รอดบุญ 2514 : 3) ได้ให้ความหมายของศิลปะว่า ศิลปะ คือการแสดงออก โดยยึดหลักว่า อารมณ์ และความรู้สึก เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการแสดงออกมาเสมอ

ศิลป์ พีระศรี (Silpa Bhirasri 2515 : 21) ได้ให้ความหมายของศิลปะไว้ว่า ศิลปะ หมายถึงงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยฝีมือและด้วยความคิด

เสฐียร โกเศศ (2515 : 28-29) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะเป็นการใช้ความรู้ขั้นสุดท้ายของมนุษย์ที่จะต้องใช้ความชำนาญเชี่ยวชาญที่สืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ขั้นแรก (Pure Knowledge) แล้วนำความรู้นั้นมาประยุกต์ (Applied Knowledge) เพื่อใช้ประโยชน์และเมื่อผ่านการเรียนรู้เบื้องต้น และการฝึกฝนในขั้นประยุกต์ จนมีความชำนาญแล้ว จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นศิลปะได้

กীরติ บุญเจือ (2522 : 242) ให้ความหมายของคำว่า ศิลปะ หมายถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปกรรม หรือสิ่งสุนทรีย์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภททัศนศิลป์ (Visual Art, Plastic Art, Spatial Art.)
2. ประเภทจินตศิลป์ (Imaginative Art)
3. ประเภทศิลปะผสม (Mixed Art)

เชียน ยัมศิริ (2512 : 33) ได้ให้ความหมายของคำว่าศิลปะคือ ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับจิตใจซึ่งมีจุดหมายไปสู่ความดี และความงามและมีความแตกต่างกันไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหลายด้าน อันอาจกำหนดได้อย่างกว้าง คือ ศิลปะที่อำนวยความสะดวกทางสภาพความเป็นอยู่ (Functional Art) และศิลปะซึ่งอำนวยความสะดวกทางใจ (Spiritual Art)

หรือศิลปบริสุทธิ์ อันเป็นวิจิตรศิลป์ (Fine Art) ที่มีใต้มุ่งประโยชน์ทางวัตถุและ
ลาภผล

ทวี นันทขว้าง (อ้างถึงในอำนาจ เย็นสบาย 2518 : 32) กล่าวว่า ศิลปะ
คืองานที่มนุษย์สร้างขึ้น และงานนั้นเราเห็นแล้วเกิดความรู้สึกที่อาจบอกไม่ถูกว่าชอบหรือไม่แต่
เป็นความรู้สึกสะเทือนใจ อาจทำให้เรารู้สึกดีใจ ไม่สบายใจ เสียใจ หรือความรู้สึกที่บอกไม่ได้

สงวน รอดบุญ (2524 : 24) ใต้อธิบายไว้ว่า ศิลปะเป็นสิ่งที่กลั่นกรองมาจากอารมณ์
และความรู้สึกอันลึกซึ้ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากความปรารถนาของมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด เพื่อ
ต้องการปรับปรุงชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้มีความงดงาม ด้วยการสร้างสรรค์หรือปรุงแต่งสิ่งต่าง ๆ
ที่มีอาจหาได้ในโลกธรรมชาติ

น. ณ ปากน้ำ (นามแฝง) (2515 : 238) ใต้อธิบายไว้ว่า ศิลปะคืองานช่าง
ที่แสดงฝีมือ และความคิดของศิลปิน แบ่งออกได้หลายประเภท แต่ที่เป็นศิลปะชั้นสูงสุดคือ ศิลปะ
บริสุทธิ์

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2522 : 6-7) กล่าวว่า ศิลปะ เป็นงานที่เกิดจากการ
สร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด และจิตใจอยู่เสมอ

ส. ศิษย์คณิศ (2522 : 16) ใต้อธิบายของคำว่าศิลปะ หมายถึงการแสดง
ออกที่ไม่มีจำนวน เป็นเขตสุด นับตั้งแต่ง่ายที่สุด จนถึงการประจักษ์แห่งศิลปะสูงสุด

อิทธิ คงคากุล (2529 : 148) ใต้อธิบายของศิลปะว่า เป็นผลงาน
สร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีคุณค่าทางสุนทรียะ

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2523 : 1) กล่าวถึงความหมายศิลปะว่า เป็นกิจการที่มนุษย์
สร้างสรรค์ด้วยสติปัญญา การแก้ปัญหา แสดงออกจากความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ จากมโนภาพ
ที่ได้จากความจริง หรือจากจินตนาการที่คิดค้นขึ้น

อารี สุทธิพันธ์ (2519 : 19) กล่าวว่า ศิลปะ หมายถึงคุณค่าของการกระทำ
ของมนุษย์ และผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นให้แก่ตัวเองและสังคม

จิตร ภูมิศักดิ์ (2517 : 15) ได้ให้คำจำกัดความของศิลปะว่า คือสิ่งประติษฐ์
มีความงามวิจิตรบรรจง มีกฎเกณฑ์ในการสร้างอันเฉพาะพิเศษ ยากแก่การเข้าใจ
เป็นสิ่งประติษฐ์ที่มีความประณีตงาม

พิทักษ์ สายัณห์ (2515 : 128) ให้ความหมายของศิลปะ คือ หมายถึงงานอันเป็น
ความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและความคิด

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 103) ได้อธิบายความหมายของศิลปะไว้ว่า หมายถึง
การฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกมาให้ปรากฏได้อย่างงดงาม น่าดู น่าชม และให้เกิด
ความซาบซึ้ง กุดคัม สะเทือนใจ ตลอดจนความชำนาญในการต่าง ๆ เกิดจากการพยายาม
ใช้ความคิด และเมื่อมนุษย์ผู้มีอหิยาศรัยรักความดี และความงาม เพื่อสร้างความสดชื่น และความ
พอใจให้แก่โลก

ความหมายของศิลปะจากทรรศนะที่กล่าวมาพอ เป็นแนวทางให้เข้าใจพื้นฐานทางศิลปะ
และความหมายที่เฉพาะในแต่ละด้าน ซึ่งสามารถสื่อความหมายทั่ว ๆ ไปได้ว่า ศิลปะเป็นผลงาน
ทางการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีการกลั่นกรองจากสติปัญญาและจิตใจที่บริสุทธิ์ แสดงออกให้ปรากฏ
ต่อตนเอง และผู้อื่น สามารถแสดงความชื่นชมได้ ทำให้มีความยินดีในดี สุขใจเกิดขึ้นได้

ส่วนคำว่า หัตถกรรม มีผู้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันคือ

ตามพจนานุกรมฉบับเวสเตอร์ (Websters New Twentieth Century
Dictionary 1975 : 424) ได้ให้ความหมายของหัตถกรรม (Craft) ว่าเป็นลักษณะของ
งานที่ใช้ทักษะ ความประณีต และได้ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ

และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพุทธศักราช 2525 (2530 : 864)
อธิบายว่า หัตถกรรม คือ น. เป็นงานช่าง ที่มีการทำด้วยมือ, การทำในโรงงานอุตสาหกรรม

ศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี (2515 : 32) ให้ความหมายว่า หัตถกรรมเป็นลักษณะ
ของงานประยุกต์ศิลป์ ที่นำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นผลิตรกรรมที่ทำด้วยมือของช่างฝีมือ
(Artisan) เป็นผลจากการใช้ความรู้ความสามารถร่วมกับฝีมือเฉพาะตัวของช่างแต่ละคน

สงวน รอดบุญ (2514 : 159) ให้ความหมายคำว่าหัตถกรรม เป็นงานผลิตวัตถุต่าง ๆ ด้วยมือเพื่อประโยชน์ใช้สอย และเพื่อความสวยงามควบคู่กันไป ซึ่งล้วนแต่มีคุณค่าทางศิลปะ และมีมือ หรือที่เรียกว่า จุลศิลป์ (Minor Arts) ปัจจุบันงานหัตถกรรมทุกแขนงจัดอยู่ใน ศิลปะประยุกต์ (Applied Arts)

อารี สุทธิพันธ์ (2519 : 7) ใ้คำอธิบายว่างานหัตถกรรม เป็นงานที่ทำด้วยมือและเครื่องมือธรรมดา (Hand Tools) เป็นส่วนใหญ่ และให้ความเห็นว่าเป็นลักษณะของงานช่างที่มีความมุ่งหมายเพื่อใช้สอยเป็นอันดับแรก มีความงามรองลงมา หรือเรียกว่าศิลปะที่มีประโยชน์ (Useful Art)

วิรัตน์ พิชญ์ใหญ่ (2523 : 127) กล่าวว่า หัตถกรรม คืองานช่างที่ทำด้วยมือเป็นหลัก อาจจะมีเครื่องทุ่นแรงบ้าง โดยทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับใช้สอย ความงามนั้นคำนึงเป็นส่วนประกอบรอง

วิบูลย์ สีสวรรณ (2527 : 4) ให้ความหมายคำว่า หัตถกรรม หมายถึงงานฝีมือต่าง ๆ ที่เกิดจากช่างเพียงคนเดียว หรือมากกว่าหนึ่งคนก็ตาม แต่การทำนั้นมีลักษณะที่มีแนวโน้มที่ช่างสามารถแสดงความชำนาญเฉพาะตัว (Specialization) มากกว่าการรับช่วงกัน และอาจนำเครื่องจักรเข้ามาช่วย

จากความหมายของคำว่า ศิลปะ และหัตถกรรม เมื่อนำมารวมกันเป็น " ศิลปะหัตถกรรม " ก็สามารภให้ความหมายได้ว่า เป็นศิลปะวัตถุที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ เป็นผลงานประเภทศิลปะประยุกต์ ที่มีจุดประสงค์และความต้องการในเรื่องประโยชน์ใช้สอย (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศิลป์ 2530 : 15) ซึ่งลักษณะของศิลปะหัตถกรรมนั้นเป็นผลิตผลของชาวบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีวิต จึงเรียกได้ว่า ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน อันหมายถึงผลงานศิลปะหัตถกรรมที่เกิดจากฝีมือช่างของคนท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง เป็นการประดิษฐ์ สร้างสรรค์ มีเทคนิค และรูปแบบที่ถ่ายทอดกันในครอบครัว เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน (วิบูลย์ สีสวรรณ 2527 : 6) จึงกล่าวได้ว่ามีความหมายใกล้เคียงกับศิลปะพื้นบ้านที่เป็นงานฝีมือเกิดจากการสร้างสรรค์ และปรากฏออกมาในรูปของความงาม แสดงให้เห็นถึงความสามารถ ตลอดจนชีวิต และความเป็นอยู่และวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (วิมลพรรณ ภัทรวิชัย 2519 : 7)

เมื่อความต้องการในชีวิตประจำวันของคนเรามีมากขึ้น งานศิลปหัตถกรรมก็ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และขยายวงกว้างออกไป จนกลายเป็นอาชีพสำคัญในแต่ละท้องถิ่น เป็นการสร้างงานอาชีพ และรายได้ให้กับประชากรเพิ่มขึ้น จนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการจัดการศึกษาของชาติ โดยกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมให้กำหนดหลักสูตรวิชาชีพเฉพาะขึ้น เป็นหลักสูตรประเภทศิลปหัตถกรรมไว้ในระบบการศึกษาในปัจจุบัน

ความเป็นมาของหลักสูตรศิลปหัตถกรรม

การเริ่มต้นการจัดการศึกษาก่อนที่จะมีหลักสูตรศิลปหัตถกรรมในสถาบันการศึกษาหลายสถาบันแห่งกำเนิดขึ้น โดยมีหลักฐานปรากฏแน่ชัดคือการจัดการศึกษาในโรงเรียนเพาะช่าง เป็นการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อจะบารุงรักษาวิชาช่างของไทยให้เจริญสืบเนื่องต่อไป ตามเจตนาารมณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับว่าเป็นการเริ่มงานศิลปหัตถกรรมขึ้นเป็นครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2488 (สุวัฒน์ ทองศรีจันทร์ 2520 : 1) จนได้ขยายหลักสูตรออกเป็นสาขาวิชาศิลปแขนงต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เมื่อโรงเรียนเพาะช่างได้รับการจัดตั้งเป็นวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา จึงมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่

สำหรับหลักสูตรศิลปหัตถกรรมที่จัดเป็นการศึกษาวิชาชีพขั้นต้นอย่างแท้จริง เป็นหลักสูตรศิลปหัตถกรรมใน 3 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) รับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และได้กำหนดหลักสูตรประเภทวิชาศิลปหัตถกรรมขึ้นตามจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาสายวิชาชีพให้สนองความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ซึ่งได้จัดแบ่งออกเป็นแผนกวิชา และสาขาวิชาต่าง ๆ ในแต่ละระดับดังนี้ คือ

1. หลักสูตรศิลปหัตถกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นหลักสูตรระดับต้น ใช้เวลาศึกษา 3 ปี หลังจากจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) หรือเทียบเท่า แบ่งออกเป็น 6 สาขาวิชาคือ (กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 8)

1.1 สาขาวิชาจิตรศิลป์

- 1.2 สาขาวิชาศิลปประยุกต์
- 1.3 สาขาวิชาหัตถกรรม
- 1.4 สาขาวิชาช่างโลหะรูปพรรณ
- 1.5 สาขาวิชาผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
- 1.6 สาขาวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ

หลังจากกรมอาชีวศึกษาได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้พัฒนาหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทุกประเภทวิชาเพื่อรับปีการศึกษา 2530 นี้ หลักสูตรศิลปหัตถกรรม ให้นำสาขาต่าง ๆ มารวมกันเป็นสาขาใหญ่ 3 สาขาวิชา (กรมอาชีวศึกษา 2530 : 2) คือ

- 1.1 สาขาวิชาศิลปหัตถกรรม
- 1.2 สาขาวิชาการถ่ายภาพ
- 1.3 สาขาวิชาการดนตรี

2. หลักสูตรศิลปหัตถกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เป็นหลักสูตรศิลปหัตถกรรมระดับช่างเทคนิค ใช้เวลาศึกษาต่อจาก ปวช. หลักสูตรประเภทเดียวกันอีก 2 ปี เน้นหนักวิชาปฏิบัติและการจัดการในสาขานั้น ๆ มากขึ้น แบ่งออกเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ 6 สาขาวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 6-7) คือ

- 2.1 สาขาวิชาจิตรศิลป์
- 2.2 สาขาวิชาศิลปประยุกต์
- 2.3 สาขาวิชาหัตถกรรม
- 2.4 สาขาวิชาช่างโลหะรูปพรรณ
- 2.5 สาขาวิชาผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
- 2.6 สาขาวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ

3. หลักสูตรศิลปหัตถกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) เป็นหลักสูตรศิลปหัตถกรรมระดับช่างเทคนิค ที่รับผู้จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.5 และ ม.6 หรือเทียบเท่า) เข้าศึกษาในหลักสูตร 2 ปี แบ่งออกเป็นสาขาวิชา 3 สาขาวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 1) คือ

- 3.1 สาขาวิชาทัศนศิลป์
- 3.2 สาขาวิชาการออกแบบ
- 3.3 สาขาวิชาศิลปอุตสาหกรรม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็นสาขาวิชา หรือแผนกวิชา แต่ละสาขาวิชาหรือแผนกวิชา ยังแบ่งย่อยออกเป็นสาขางานต่าง ๆ อีกมาก และ บัณฑิตกรมอาชีวศึกษาได้อนุมัติให้สถาบันการศึกษาในสังกัด เปิดสอนตามหลักสูตรศิลปหัตถกรรม ในสาขาวิชาและสาขางานต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวม 36 สถานศึกษา นอกนั้นสถาบันการศึกษาระดับเดียวกันของเอกชนก็ทำการเปิดสอนอีกหลายแห่ง นับว่าเป็นหลักสูตรศิลปะที่แยกเป็นสาขางานอาชีพ และสามารถยึดเป็นอาชีพอิสระหรือเรียนเพื่อศึกษาต่อในระดับสูงได้อีกด้วย

ผลงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและแนวความคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร การจัดการอาชีวศึกษา และความรู้เกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมดังกล่าวแล้ว มีผลงานการศึกษาวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เน้นความสำคัญในแต่ละด้านตามลำดับดังนี้คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรมีผู้ศึกษาไว้มาก ที่จำเป็นในการศึกษาครั้งนี้ เน้นความสำคัญต่างกันคือ

ในปี 1981 สเมลและมิลเลอร์ (Smail and Miller 1981 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องความเหมาะสมในโครงการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) เพื่อศึกษาความต้องการกำลังคนตามหลักสูตรนี้ และนำผลการศึกษามาวางแผนเพื่อจัดดำเนินการเปิดสอนหลักสูตร ปวท. ในสาขาอื่นตามสถานที่ต่าง ๆ ต่อไป ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้กลุ่มประชากรทั้งภาครัฐบาลและเอกชนโดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ (Statistical Analysis) และเทคนิคการสัมภาษณ์ (Interviewing Techniques) ผลการศึกษาได้พบว่าจากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ควรจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) เพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม และตรงกับความต้องการของนายจ้าง การเปิดหลักสูตร ปวท. ควรจะจัดขึ้นในวิทยาลัยอาชีวศึกษา หรือวิทยาลัยที่เปิดระดับประกาศนียบัตร

วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อยู่แล้ว เพื่อการประหยัดงบประมาณ นอกจากบริเวณที่มีความจำเป็น ตามสาขาที่มีความจำเป็นในปัจจุบัน ได้แก่ สาขาช่าง และอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ธุรกิจเกษตร และการสหกรณ์ เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์ และการอนามัย เป็นต้น

ในปี 1982 เพรสคอต (Presscott 1982: 2981-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทาง ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษาสำหรับวิทยาลัยครูในประเทศไทย 36 แห่ง เพื่อ วางแผนทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู โดยทำการศึกษาวิธีใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกต จากอาจารย์ผู้สอนศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง และ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าของไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า วิชา ศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูควรจะได้รับ การปรับปรุงโครงสร้างใหม่ ขอบข่ายและ เนื้อหา กว้างขวาง ขึ้น และมีการยืดหยุ่นมากขึ้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาคควรกำหนดให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รายวิชา ต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และมีผลต่อเนื่องที่จะช่วยพัฒนา ประเทศชาติต่อไปได้

ในปี พ.ศ. 2522 ศศิธร สิงหละชาติ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาและ คิดตามผลนักศึกษาคที่จบหลักสูตรอาชีวศึกษา (ม.ศ. 6) จากสถานศึกษาเอกชนในแผนกวิชา พณิชยกรรม ช่างอุตสาหกรรม และศิลปกรรมที่สำเร็จการศึกษารุ่นปีการศึกษา 2517, 2518 และ 2519 โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างมีระเบียบระบบ จำนวน 369 คน ผลการศึกษาค้นพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาคตามหลักสูตรดังกล่าวส่วนใหญ่ศึกษาคต่อ รองลงมาเลือก ประกอบอาชีพ ผู้สำเร็จการศึกษาคที่ประกอบอาชีพส่วนใหญ่ทำงานในบริษัท ห้างร้านเอกชน รอง ลงมารับราชการ ผู้สำเร็จการศึกษาคสามารถปฏิบัติงานวิชาชีพได้ดีในทุกด้านโดยส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ คุณลักษณะพิเศษ บุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์ และทัศนคติต่ออาชีพ

ต่อมาคือ พ.ศ. 2523 พิมพร อมราพิทักษ์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการ เรียนการสอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค ประจำปีการศึกษา 2523 โดย ต้องการศึกษาคความคิดเห็นของนักศึกษาคต่อหลักสูตรที่เรียน และต่อครูอาจารย์ที่สอน โดยใช้ แบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตร ผลการวิจัยปรากฏว่าในส่วนคุณลักษณะ ส่วนตัวของนักศึกษาค จะเป็นเพศหญิงส่วนใหญ่ อายุ 17-22 ปี จบสายสามัญ ผลการเรียน

ในระดับ ม.ศ. 5 เฉลี่ย 2.00 ถึง 2.50 จะจบมาจากโรงเรียนรัฐบาลระดับจังหวัด ผู้ปกครอง
 ค้าขายและรับราชการ นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำงาน และถ้าทำงานแล้วจะอยู่ในรัฐวิสาหกิจ
 ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอนควรส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นการตั้งดูความสนใจใน
 การเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้องมีการประเมินผลทุกบทเรียนและจัดเอกสารประกอบการ
 ผนึกความเพิ่มขึ้น สำหรับเกี่ยวกับหลักสูตรและวิชาเรียน ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาใหม่ และควร
 เปิดให้มีการเรียนวิชาต่อเนื่องก่อน เพื่อความเข้าใจอย่างเป็นระบบ

ในปีต่อมา คือ พ.ศ. 2527 วิรุณ ทังเจริญ (2527 : 139-141) ได้ศึกษาเรื่อง
 วิวัฒนาการศิลปศึกษาและสุนทรียภาพของเด็กไทยในปัจจุบัน โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น
 และเอกสารชั้นรองใช้ระเบียบวิธีเชิงวิเคราะห์จากแผนการศึกษาชาติ และหลักสูตรศิลปศึกษา
 ที่มีมาแต่อดีต ซึ่งสนับสนุนด้วยแนวคิดของนักการศึกษาไทย ปรากฏว่าด้านวิวัฒนาการศิลปศึกษา
 ตามหลักสูตรการศึกษาในอดีตนั้น หลักสูตรศิลปศึกษา ฉบับ 2503 ใ้รับการพัฒนามากที่สุด
 ทั้งเป้าหมายและกิจกรรมจะเปิดกว้างโดยคำนึงถึงคุณค่าทางศิลปะ คุณค่าในเชิงผลสะท้อน และ
 คุณค่าทางจิตวิทยา ซึ่งในระดับ ประถมศึกษาตอนต้นได้รวมวิชาการ ข้ร้องดนตรี การเขียนภาพ
 ระบายสีและศิลปปฏิบัติ ในระดับประถมศึกษาตอนปลายได้แยกศิลปศึกษาและหัตถศึกษาออก
 จากกัน โดยที่ศิลปศึกษามีวิชาข้ร้องดนตรี การแสดงประกอบจังหวะ และเขียนภาพระบายสี
 ส่วนหมวดวิชาหัตถศึกษาก็เน้นอาชีพต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียกว่า หมวดศิลปปฏิบัติ
 เหมือนระดับ ประถมต้นและศิลปศึกษาระดับนี้ขยายวงกว้างขึ้น โดยมีทั้งวิชาวาดเขียน ปั้น
 แกะสลัก การแกะแบบพิมพ์ตกแต่งบ้าน ข้ร้องดนตรี ฟ้อนรำ และมัธยมตอนปลายใช้คำว่าศิลปะ
 และการช่าง ซึ่งการช่างหมายถึงศิลปปฏิบัติหรือหัตถศึกษานั้นเอง

สำหรับหลักสูตร ประถมศึกษา 2521 ศิลปศึกษามุ่งพัฒนาบุคลิกภาพและเสริมสร้าง
 ลักษณะนิสัย เป็นการเน้นคุณค่าของศิลปศึกษาในเชิงผลสะท้อนให้เด่นชัดยิ่งขึ้น โดยเน้นกิจกรรม
 ในวัยเด็ก 3 ด้าน คือ

1. คุณค่าทางจิตใจ เป็นการชื่นชมธรรมชาติแวดล้อมเห็นคุณค่าของความงามและ
 รสนิยมที่พึงมีต่อศิลปะ
2. คุณค่าทางกาย มีความริเริ่มสร้างสรรค์ได้แสดงออกตามความสามารถและมี
 ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

3. คุณค่าทางสังคม เป็นลักษณะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนในระดับมัธยมศึกษา เป็นการเน้นการพัฒนาพฤติกรรมทางศิลปะโดยได้ฝึกปฏิบัติ และสามารถนำไปสร้างสรรค์ ประยุกต์กับชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งนำไปพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์ความเชื่อมั่นด้วยตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำศิลปะไปพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม เพื่อดำรงชีวิตได้ดียิ่งต่อไป

และในปี พ.ศ. 2529 มังกร สระศรี (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพ สาขาวิชาช่างเชื่อมและโลหะแผ่น ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษาในภาคเหนือ โดยศึกษาจากการสร้างแบบสอบถามสำหรับกลุ่มประชากร 3 ระดับ คือ ผู้บริหาร 49 คน ครูผู้สอนตามหลักสูตรสาขาวิชาช่างเชื่อมและโลหะแผ่นระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 87 คน และนักศึกษาในชั้นปีที่ 2 และปีที่ 3 ของสาขาวิชาในระดับดังกล่าว 352 คน รวมประชากรที่ทำการศึกษา 488 คน สังกัดวิทยาลัยเทคนิคกรมอาชีวศึกษา ที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือ รวม 14 วิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า วิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษาในภาคเหนือ บางแห่งมีครูผู้สอนวิชาชีพไม่เพียงพอ ผู้สอนมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมด้านความรู้ทักษะวิชาชีพที่ตนเองสอนอยู่น้อย ไม่มีสถานศึกษาใดเลยที่มีเครื่องมือ-อุปกรณ์ครบตามมาตรฐานที่กรมอาชีวศึกษากำหนด วัสดุบางอย่างขาดแคลน คำนครู-อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนดีปานกลาง แต่ยังใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากเท่า ๆ กับการสอนแบบการสาธิต มีการจัดเสริมความรู้และทักษะทางวิชาชีพเพิ่มเติมให้นักศึกษาน้อย ทั้งยังขาดมาตรฐานในการประเมินผลอีกด้วย

ในปีเดียวกันนี้คือ พ.ศ. 2529 กระทรวงศึกษาธิการ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพของนักเรียนและการประเมินคุณภาพโรงเรียนเอกชน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนเอกชน ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2524 ในหมวดวิชาแกนวิชาชีพ และหมวดวิชาชีพบังคับ โดยการสร้างแบบสอบถามขึ้นใช้ในแต่ละสาขาวิชา โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนโรงเรียนเอกชนทุกเขตทั้งรอบเช้าและบ่ายในกรุงเทพมหานครและทุกเขตการศึกษา ได้ 162 โรงเรียน และจำนวนนักเรียน 8,718 คน โดยทำการสอบพร้อมกัน

เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 และวิเคราะห์ข้อสอบหาเกณฑ์ปกติ เบอร์เซ็นไคล์
 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิเคราะห์ความเที่ยงของข้อสอบ ผลปรากฏว่า เกือบทุกหมวด
 วิชาควรปรับปรุง เช่น ประเภทวิชาเกษตรกรรม ช่างเทคนิค สถาปัตยกรรม ช่างไฟฟ้ากำลัง
 ช่างอิเล็กทรอนิกส์ และนักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี คือ สาขา
 ช่างกลโรงงาน หมวดวิชาแกนวิชาชีพ สำหรับผลสัมฤทธิ์ทุกหมวดวิชาเปรียบเทียบระหว่าง
 นักเรียนในกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในส่วนภูมิภาค ส่วนใหญ่คะแนนเฉลี่ยเกือบทุกหมวดวิชา
 ของนักเรียนในกรุงเทพมหานครมากกว่าส่วนภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนประเภทวิชาพาณิชยกรรมในโรงเรียนขนาดใหญ่ สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับความมุ่งหมายและลักษณะการจัดการอาชีวศึกษา

ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้มาก ที่สัมพันธ์กับการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

ในปี 1970 มาร์ค บลาจ (Mark Blaug 1971 : บทสรุป) ได้ศึกษาผล
 ตอบแทนของระบบการศึกษาของไทยในระดับต่าง ๆ โดยสำรวจข้อมูลภายในกรุงเทพมหานคร
 รวมทั้งสิ้นจำนวน 5,000 คน อัตราผลตอบแทนที่หามาได้มีสองลักษณะ คือ ในแง่สังคมและในแง่
 ส่วนบุคคล ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษา
 ตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน ซึ่งปรากฏว่าผลตอบแทนทางสายอาชีวศึกษาที่ทำได้
 นั้นไม่แตกต่างจากผลตอบแทนของผู้สำเร็จทางสายสามัญเลย แต่ต้นทุนทางด้านอาชีวศึกษาสูง
 กว่าสายสามัญ ดังนั้นอัตราผลตอบแทนภายในที่คำนวณได้ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาจึงต่ำกว่าต้นทุน
 ของผู้สำเร็จทางสายสามัญ

ในปี พ.ศ. 2508 ราไฟ เหมะธูสินทร์ (2508 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเฉพาะ
 กรณีเกี่ยวกับการสนองความต้องการแรงงานฝีมือ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของการ
 อาชีวศึกษาไทย จุดประสงค์ของการศึกษาเพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงการจัดการอาชีวศึกษา
 ไทยที่สามารถพัฒนาได้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 ทั้งสามารณนำมาปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพ โดยพัฒนาสมรรถภาพของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพ
 ยิ่งขึ้น โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องนำมาศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ซึ่ง

ผู้วิจัยได้เน้นศึกษาถึงความสำคัญของแรงงานฝีมือ ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการผลิตในประเทศ เพราะความสามารถในการผลิตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบในการผลิตอย่างหนึ่งที่เรียกว่า แรงงาน และในบรรดาแรงงานที่มีประโยชน์ยิ่งใหญ่อต่อการผลิตในประเทศคือ แรงงานฝีมือ ประสิทธิภาพของแรงงานย่อมขึ้นอยู่กับฝีมือและเทคนิคการผลิต ประสิทธิภาพของแรงงาน เป็นสิ่งหนึ่งที่ส่งเสริมความสามารถในการผลิต เมื่อใดความสามารถในการผลิตของประเทศ รุดหน้า ย่อมหมายความว่า การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมกำลังเจริญเติบโต ผู้วิจัยพยายามชี้ให้เห็นว่า การผลิตนักเรียนอาชีวศึกษาให้กลายเป็นแรงงานฝีมือนั้น จะต้องปรับปรุง ขบวนการ หลักการ และอุปกรณ์การผลิต เริ่มตั้งแต่การสำรวจความต้องการแรงงานที่มีฝีมือ การวางแผน เพื่อผลิต การดำเนินงานตามแผน เช่น การรับสมัครนักเรียน การจัดหลักสูตรให้เหมาะสม การปรับปรุงครูผู้สอน วิธีสอน การทดสอบ การฝึกงาน การบริหารโรงฝึกงาน ผู้บริหาร โรงเรียน ตลอดจนการเงินของโรงเรียน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องอยู่ในลักษณะที่เป็น ประโยชน์ต่อการผลิตแรงงานฝีมือ ในการศึกษาผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า การผลิตช่างฝีมือ ภายใต้อาชีพที่ผลิตของกรมอาชีวศึกษานั้น ยังไม่ประสพผลดีเท่าที่ควร เพราะยังมีอุปสรรคหลายประการ ซึ่งได้วิเคราะห์ รวมทั้งได้เสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานของ โรงเรียนอาชีวศึกษาเฉพาะที่มีหน้าที่ผลิตช่างฝีมือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนดังกล่าว

ในปี พ.ศ. 2523 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันระหว่างชาติสำหรับวางแผนการศึกษา (IIEP) ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้ศึกษาถึง แรงงานระดับกลาง โดยเฉพาะผู้ที่จบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) การศึกษาครั้งนี้ได้ครอบคลุมผู้ที่ทำงานในอาชีพต่าง ๆ 10 อาชีพ ได้แก่ ช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ช่างเขียนแบบ ช่างควบคุมโรงงาน ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างกล พนักงานขาย พนักงานบัญชีและการเงิน พนักงานเลขานุการ และเสมียนพนักงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 2,000 คน จากทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ นายจ้างระดับผู้จัดการฝ่ายบุคคล จำนวน 100 คน การศึกษาครั้งนี้ได้จำกัดเฉพาะภาคเอกชน เท่านั้น ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน ธุรกิจ ธนาคาร และโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ที่มีพนักงาน จำนวน 100 คนขึ้นไปในต่างจังหวัด และจำนวน 300 คนขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความไม่สอดคล้องกันระหว่างจำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูง (ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและสูงกว่า) ซึ่งมีจำนวนมากกว่าความต้องการของตลาดแรงงานที่จะรับไว้ได้
2. การได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมขณะปฏิบัติงานมีผลอย่างมากต่อความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ และยังพบว่าความเสมอภาคของโอกาสที่จะได้เข้ารับการฝึกอบรมขณะฝึกปฏิบัติงานมีมากกว่า เมื่อเทียบกับโอกาสที่จะได้เข้ามาศึกษาต่อในสถาบันการศึกษา
3. ประสบการณ์ในการทำงานมีส่วนอย่างสำคัญต่อความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพของบุคคล
4. ผู้ที่จบอาชีวศึกษาในแขนงบริหารธุรกิจ และพาณิชย์กรรม ซึ่งทำงานอยู่ในสำนักงาน เช่น เลขานุการ พนักงานบัญชีและการเงิน เสมียนพนักงาน ได้รับเงินเดือนน้อยกว่าผู้จบ ม.ศ. 5 สำหรับผู้จบอาชีวศึกษาในแขนงช่างเทคนิคและอุตสาหกรรมในระดับทั้ง ปวช. และ ปวส. นั้น ได้รับเงินเดือน และมีความรู้ความสามารถสูงกว่าผู้จบ ม.ศ. 5
5. ผู้ที่จบระดับ ประถมศึกษาและได้รับบริการจากการศึกษานอกโรงเรียน จะมีรายได้เพิ่มขึ้น สำหรับการศึกษาในระดับอื่นยังไม่สามารถยืนยันได้
6. จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ปรากฏว่าความแตกต่างของเงินเดือนสูงเป็นสองเท่าของความแตกต่างในจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา
7. การศึกษาในระดับอาชีวศึกษานั้น 弊หาด้านการเพิ่มคุณภาพมีมากกว่าการเพิ่มทางด้านปริมาณ ถึงแม้ว่าจะมีการขาดแคลนผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านอาชีวศึกษา แต่ก็ขาดแคลนเฉพาะผู้ที่มีความสามารถสูงเท่านั้น นายจ้างได้ให้ข้อคิดเห็น ว่า ควรจะปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพิมพ์ดีด ภาษาอังกฤษ และความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ควรจะได้เน้นในเรื่องการฝึกปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น
8. นายจ้างได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากต่อคุณสมบัติของลูกจ้าง ในด้านความซื่อสัตย์ ซน การเรียนรู้ได้ไว และความเป็นผู้อยู่ในระเบียบวินัยมากกว่าความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการศึกษาในโรงเรียน
9. อาชีพที่หาผู้มีความรู้ความสามารถบรรจุเข้าทำงานได้ยาก ได้แก่ ช่างทำแม่พิมพ์ ช่างอากาศยาน ช่างไฟฟ้า นักบัญชี (ชาย) พนักงานสิงทอ ช่างกล ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ผู้จัดการฝ่ายการตลาด พนักงานขาย ช่างเขียนแบบ และกูก (ชาย)

ในปี พ.ศ. 2524 จรรยา แสนจิตต์ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษานโยบาย การจัดการอาชีวศึกษาของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2441-2474 เป็นการจัดการศึกษาของรัฐที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อวางรากฐานการประกอบอาชีพให้แก่ราษฎร การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาแนวความคิด แนวนโยบายการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลของการจัด การอาชีวศึกษา ของกระทรวงธรรมการ ทั้งในการจัดการอาชีวศึกษาตามโครงการศึกษาอัน เป็นการศึกษากาหมังคัม และการจัดการอาชีวศึกษาโดยตรง ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป จากการศึกษาพบว่า นโยบายการจัดการอาชีวศึกษาของไทยเป็นแนวพระราชดำริของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 รวมทั้งผู้บริหารการศึกษาที่สำคัญคือ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาเทพศาสตร์สถิตย์ ปรากฏว่า การจัดการอาชีวศึกษาของไทยไม่บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทั้งหมด เพราะ ประทับกับปัญหาและอุปสรรค คือ (1) ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน (2) ยังไม่ สามารถเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของราษฎรที่มุ่งเข้ารับราชการได้ (3) ราษฎรยังไม่เห็น ความสำคัญของการอาชีวศึกษา และ (4) ขาดแคลนบุคลากร ครู อุปกรณ์การเรียนการสอน และสถานที่ที่ใช้สำหรับการศึกษา เหล่านี้นับเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญยิ่ง เป็นผลให้กระทรวง ธรรมการไม่สามารถจะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร อย่างไรก็ตามการ จัดการอาชีวศึกษาของไทยก็มีส่วนในการวางรากฐานให้การอาชีวศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาแห่งชาติ เสริมสร้างงานอาชีพให้แก่ราษฎร และคงไว้ซึ่งศิลปหัตถกรรมของชาติ

ในปี พ.ศ. 2525 จันทิมา โกญจนาท (2525 : บทคัดย่อ) ได้ติดตามผลผู้สำเร็จ การศึกษาระดับประกาศนียบัตรศิลปศึกษาชั้นกลาง จากวิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร ที่สำเร็จ การศึกษาในปี พ.ศ. 2513-2522 จำนวน 300 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และ ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างปัจจุบันของผู้สำเร็จการศึกษาที่ประกอบอาชีพ ซึ่งได้รับเลือกเป็นกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 110 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้สำเร็จการศึกษาได้ประกอบอาชีพร้อยละ 54.03 ศึกษาต่อร้อยละ 27.01 ประกอบอาชีพและศึกษาต่อควบคู่กันไปด้วยร้อยละ 16.11 และว่างงานร้อยละ 2.85 ส่วน มากผู้สำเร็จการศึกษาได้ประกอบอาชีพอยู่ในหน่วยงานของเอกชน มีตำแหน่งหน้าที่เป็นพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ มีเพียงร้อยละ 14.86 ที่ประกอบอาชีพครู

2. ผู้สำเร็จการศึกษาส่วนมากได้นำความรู้ความสามารถไปใช้ในการประกอบอาชีพระดับปานกลาง ในการประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานอาชีพนั้น ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นความสามารถในการเป็นผู้นำที่ดี และความรู้ในวิชาสามัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับพอใช้ ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างมีความพอใจในผลงานและตัวผู้สำเร็จการศึกษายู่ในระดับสูงทุกเรื่องด้วย

3. ผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นกลาง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และร้อยละ 93.89 เห็นว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรประกาศนียบัตรศิลปศึกษาชั้นกลาง ซึ่งมีเรื่องที่ควรปรับปรุงคือ จุดมุ่งหมายเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน การวัดผลการศึกษา

4. รายวิชาที่มีในหลักสูตรและมีประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ได้แก่ รายวิชาส่วนใหญ่ในหมวดวิชาศิลป ความเข้าใจภาษาอังกฤษ สันทนาการอังกฤษ และวิชาชีพวิทยา ส่วนรายวิชาที่มีประโยชน์ในการศึกษาต่อ ได้แก่ รายวิชาส่วนใหญ่ในหมวดวิชาศิลป วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาจิตวิทยา

5. รายวิชาที่มีในหลักสูตร แต่ไม่มีประโยชน์ในการประกอบอาชีพและการศึกษา ได้แก่ รายวิชาส่วนใหญ่ในหมวดวิชาสามัญ และหมวดวิชาการศึกษา และบางวิชาในหมวดศิลป

6. รายวิชาที่ไม่มีในหลักสูตร แต่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ ได้แก่ งานศิลปะ ประเภท Art Works การถ่ายรูป การออกแบบทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับการพิมพ์หนังสือ การตลาด และการประเมินราคางาน เป็นต้น

7. ผู้สำเร็จการศึกษาที่ประกอบอาชีพร้อยละ 62.84 มีปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เนื่องจากการมีงานรับผิดชอบมากเกินไป และผู้สำเร็จการศึกษาส่วนมากได้ศึกษาต่อในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาต่อส่วนใหญ่เป็นการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาที่ได้ศึกษาต่อเป็นส่วนมากได้แก่ ศิลปแขนงต่าง ๆ และส่วนใหญ่ร้อยละ 57.06 ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาต่อ

ในปี พ.ศ. 2527 ชวนชม คำหอมกุล (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริงงานวิชาการระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับ

สภาพของผู้ตอบแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ
 ลี้คาน คือ หลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศ
 และการพัฒนาบุคลากรทางการสอน และการวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน ในการ
 รวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามให้กลุ่มประชากรที่เป็นผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา
 จำนวน 379 คนตอบ ได้รับแบบสอบถามคืนมา 339 ชุด เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 305 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการ ด้านหลักสูตร และองค์ประกอบของ
 หลักสูตร การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน โรงเรียนปฏิบัติมาก และมีปัญหาน้อย
 ส่วนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศและพัฒนาบุคลากรทางการสอนโรงเรียน
 ปฏิบัติน้อย และมีปัญหาน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งสี่ด้านพบว่า สภาพการปฏิบัติงานด้าน
 วิชาการ โรงเรียนได้มีการปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยการวัดผลและประเมินผลหลักสูตร
 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2522 มากกว่าการปฏิบัติในเรื่องอื่น ๆ และมีศึกษานิเทศก์
 หรือเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเข้ามาช่วยเหลือครูและโรงเรียน
 ในด้านวิชาการน้อยกว่าปฏิบัติในเรื่องอื่น ๆ สำหรับปัญหาการบริหารงานวิชาการนั้น เมื่อ
 พิจารณาเป็นรายข้อทั้งสี่ด้านพบว่า การจัดหาเอกสาร ตำราเรียน หรือแหล่งวิชาการที่จะให้
 ครูได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรมีปัญหามากกว่าข้ออื่น ๆ และมีปัญหาเรื่องการจัดประชุม
 เพื่อกำหนดแนวทางในการวัดผลและประเมินผลน้อยกว่าปัญหาเรื่องอื่น

ข้อเสนอแนะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนควรหาทางช่วยเหลือโรงเรียน
 ในด้านการนิเทศและพัฒนาบุคลากรทางการสอนให้มากขึ้น ปรับปรุงคุณภาพของครู เพื่อให้การ
 จัดการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยเฉพาะเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น
 ไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ จัดให้มีหนังสือเอกสารหลักสูตร ตำราเรียน คู่มือครู และ
 หนังสืออ่านประกอบ สำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ควรปรับปรุงองค์กรที่
 ทำหน้าที่ให้การนิเทศทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2529 ประยงค์ กาละทอง (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัญหา
 การจัดการศึกษาเพื่อการอาชีพของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยการศึกษาเชิง
 วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากรมอาชีวศึกษา พบว่า การศึกษาด้าน

อาชีวศึกษาเพื่อผลิตแรงงานระดับกลางในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พณิชยกรรม คหกรรม และศิลปหัตถกรรม เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ส่วนแรงงานระดับสูงเป็นผู้วางแผนผลิตให้ทันสมัย ตรงกับรสนิยม และแรงงานระดับต่ำหรือช่างกึ่งฝีมือ ทำหน้าที่สนับสนุนภายใต้การนำของแรงงานระดับกลาง แต่ก็ยังมีปัญหา เพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ความต้องการของแรงงานเปลี่ยนไป แนวดำเนินการจัดการศึกษาจึงต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยมีกรมการกลางระดับชาติเป็นผู้ควบคุมทั้งปริมาณและคุณภาพและจัดให้ครบวงจร ซึ่งจะทำได้ถ้าการวางแผนงานลดลงได้

และในปีเดียวกันนี้ อรุณี บุญช่วย (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสถานภาพทางการศึกษาของวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาทางภาคใต้ตอนบน จำนวน 9 แห่ง โดยการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบตัวแปรกับเกณฑ์ของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า

1. ด้านโปรแกรมการศึกษาและค่านักศึกษา สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในภาคใต้ตอนบนเปิดสอน 5 ประเภท ได้แก่ ช่างอุตสาหกรรม พณิชยกรรม คหกรรม เกษตรกรรม และศิลปหัตถกรรม ในหลักสูตร ปวช. ปวส. และ ปวท. ทั้งในและนอกเวลา ราชการ แต่ละวิทยาลัยจะเปิดสาขาไม่เกิน 10 สาขาวิชา และมีชมรมการศึกษา 3-11 ชมรม แต่ละระดับจะสามารถรับนักศึกษาเข้าเรียนได้ไม่เกินร้อยละ 60 ของจำนวนที่สมัคร
2. ด้านครู-อาจารย์ มีครูอาจารย์แต่ละสถานศึกษาไม่เกิน 45-112 คน วุฒิระดับปริญญาส่วนใหญ่ และมีครูสายอาชีพต่อครูสามัญ 2 : 1 อัตราครูต่อนักเรียน 1 : 15 และทำหน้าที่สอนไม่เกิน 30 คาบต่อสัปดาห์ในแต่ละคนมีการสอนทั้งในเวลาราชการและนอกเวลา ราชการ
3. ด้านอาคารสถานที่เรียน สถานศึกษาส่วนใหญ่มีอาคารเรียน 2-7 หลัง ห้องเรียนภาคทฤษฎีประมาณ 14-35 ห้อง ห้องสมุดมีพื้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์ 6 แห่ง ซึ่งมีอัตราพื้นที่ที่ 0.63-1.80 ตารางเมตรต่อคน โรงอาหารมีพื้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์ 8 แห่ง อัตราพื้นที่ที่ 0.27-1.18 ตารางเมตรต่อคน ส่วนส่วนใหญ่มีไม่เพียงพอ อัตราพื้นที่ทำงานและที่พักของครูมีขนาด 4.86-11.00 ตารางเมตรต่อคน จำนวนครูที่พักในบ้านพักคิดเป็นร้อยละ 68.23
4. ด้านอุปกรณ์เครื่องมือและเจ้าหน้าที่ จำนวนอุปกรณ์ของสถานศึกษาทุกแห่งจะมีไม่ครบรายการของกรมอาชีวศึกษา จำนวนหนังสือต่าง ๆ สูงกว่าเกณฑ์ เครื่องกีฬาและ

คู่มือแนะนำมีเพียงพอ เจ้าหน้าที่ธุรการแต่ละแห่ง 1-2 คน คนขับรถ 1-3 คน คนงาน 9-24 คน มีรถใช้ในราชการแต่ละแห่ง 1-2 คัน คนงานมีบ้านพักเฉลี่ยร้อยละ 47

5. ด้านการเงิน สถานศึกษาแต่ละแห่งใช้เงินงบประมาณเฉพาะปี 2527 แห่งละ 4-13 ล้านบาท เฉลี่ยใช้จ่ายเงินตามงบประมาณ 8,813.99 บาทต่อคน และใช้เงินนอกงบประมาณของสถานศึกษาเฉลี่ย 2,286.39 บาท และสาขาเกษตรกรรมค่าใช้จ่ายต่อคนสูงสุดสถานศึกษา 3 แห่งมีเงินทุนให้นักศึกษา

6. การสำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. สำเร็จตามกำหนดเฉลี่ยร้อยละ 70.63 ระดับ ปวส. 74.43 และระดับ ปวท. 86.25 ส่วนที่เหลือจะสำเร็จช้าและออกกลางคัน

ซึ่งการศึกษาค้นคว้าเหล่านี้ส่งผลให้การจัดการอาชีวศึกษาได้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการ ของสังคมยิ่งขึ้นตามลำดับ

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับศิลปหัตถกรรม

ในปี 1983 กับปารีฟซัวร์ (Kparevzua 1983 : 333-A) ได้ทำการศึกษา เรื่องสิ่งทอในประเทศไนจีเรีย ซึ่งได้นำมาเป็นหลักสูตรที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพราะนับตั้งแต่ไนจีเรียได้รับเอกราชจากอังกฤษประมาณปี 1960 การศึกษาของไนจีเรียได้พัฒนารายวิชาทุกระดับให้เหมาะสม ตรงตามจุดมุ่งหมาย ความต้องการ และเน้นคุณภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสิ่งทอระดับมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งตรงกับนโยบายการศึกษา เป็นการเพิ่มเงินทุนในการจัดการศึกษา แขนงนี้ เกี่ยวกับเรื่องเทคนิควิธีการและกระบวนการผลิตสิ่งทอในประเทศ ทั้งเป็นการศึกษาที่ศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการสอนวิชาสิ่งทอในระดับการศึกษาขั้นสูง ซึ่งได้เลือกเรื่องขึ้นพิจารณา 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ความคิดหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการทำสิ่งทอของชาวไนจีเรีย โดยการสำรวจทางประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมต่าง ๆ
2. วิธีการสอนสิ่งทอที่แพร่หลายในการศึกษาระดับสูง
3. ทฤษฎีหลักสูตรต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับ เรื่องที่ศึกษา

ผลที่ได้จากการศึกษานำมารวบรวมประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานสร้างเกณฑ์สำหรับพัฒนาหลักสูตรสิ่งทอ และในการศึกษาได้กำหนดเนื้อหาสำหรับการสอนระยะเวลา 4 ปี รวมเอา

ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาและรูปแบบร่วมสมัยของศิลปสิ่งทอ การวางแผนร่างหลักสูตรได้พิจารณาเน้นรายละเอียดที่สำคัญจากผลการศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นการพัฒนา รูปแบบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชาติ หากใ้คนำรูปแบบหลักสูตรนี้มาใช้จะประสบความสำเร็จได้

ประการสุดท้ายเป็นข้อสรุปและสนับสนุนวาระละเอียดของหลักสูตรควรจะเป็นหลักเกณฑ์สำหรับการพัฒนาสื่อการสอน และเน้นลักษณะการสืบทอด การสร้างสิ่งทอตั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาผลผลิตสิ่งทอของชาวในจีเรีย จึงควรใ้คนนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรนี้ด้วย

ในปี พ.ศ. 2524 วิเชียร ณ นคร และคณะ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเชิงการสำรวจงานช่างฝีมือในจังหวัดนครศรีธรรมราช (The Searching of Folk Craft in Nakhon Si Thammarat) เพื่อต้องการที่จะทราบถึงประเภทของงานช่างฝีมือ จำนวนช่างฝีมือแต่ละประเภท แหล่งผลิตงานฝีมือแต่ละประเภท สภาพของการประกอบอาชีพช่างฝีมือ ปัญหาและความต้องการของช่างฝีมือในการประกอบอาชีพช่างฝีมือในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อจะใ้คนนำเอาข้อมูลที่ได้ไปประกอบการพิจารณาคำเนินการปรับปรุงส่งเสริมต่อไป วิธีการศึกษาวิจัย และกลุ่มประชากร คณะผู้วิจัยใ้ศึกษารวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลตามหลักวิชาคติชนวิทยา คือ เก็บข้อมูลประเภทประเพณี และการปฏิบัติภาคสนามอย่างจริงจัง การบันทึกภาพ และเก็บตัวอย่างของจริงบางชนิดมาด้วย ผลจากการศึกษาโดยนำข้อมูลต่าง ๆ นี้ใ้มาศึกษาวิเคราะห์โดยหลักทางสถิติหาค่าร้อยละ ปรากฏว่าช่างฝีมือในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชมีอยู่หลายประเภท โดยเฉพาะช่างจักสานมีมากที่สุด ช่างฝีมือส่วนมากเป็นผู้ชาย ใ้รับการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ 1-4 และทำงานช่างฝีมือเป็นงานอดิเรกมากกว่าทำเป็นอาชีพ วัสดุที่ใช้ประกอบการผลิตงานช่างฝีมือมีหลายชนิด ที่มากที่สุดคือไม้ไผ่และหวาย ซึ่งช่างฝีมือจะใ้มาด้วยการซื้อมากกว่าวิธีการอื่น ๆ การจำหน่ายผลผลิตงานช่างฝีมือ ส่วนใหญ่จะจำหน่ายในละแวกบ้านใกล้เคียง หรือ เขตท้องที่ใ้เดียวกันกับบ้านเรือนของช่างฝีมือ โดยจะจำหน่ายปลีกและมากกว่าจำหน่ายส่ง รายใ้จากการจำหน่ายคอนช่างต่ำ คือประมาณ 100-1,000 บาทต่อเดือน ผลผลิตงานช่างต่าง ๆ ไม่ค่อยใ้รับการเผยแพร่ ช่างฝีมือมีปัญหายูบางเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ การตลาด และรายใ้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรจะใ้มีการ

ร่วมมือกันประสานงานเพื่อศึกษาพัฒนา เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานช่างฝีมืออย่างจริงจังต่อไป

และในปีเดียวกันคือ พ.ศ. 2524 วิทยาลัย ลีสุวรรณ (2524 : บทคัดย่อ) อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ศึกษางานศิลปหัตถกรรมเรื่องเครื่องจักสานในประเทศไทย เพื่อศึกษาความเป็นมาของเครื่องจักสาน สืบวิจัยสภาพและแนวโน้มในการผลิตเครื่องจักสานในปัจจุบัน โดยศึกษาจากการสำรวจเครื่องจักสานทั่วประเทศทุกภาค ๆ ละประมาณ 5 จังหวัด และสร้างแบบสอบถามเก็บข้อมูลที่สำคัญ และใช้วิธีสัมภาษณ์ประกอบ นำเสนอโดยเน้นการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) จากการศึกษาวิจัยพบว่าเครื่องจักสานเป็นงานศิลปกรรมและหัตถกรรมประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวชนบทมาช้านานนับร้อย ๆ ปี เครื่องจักสานของไทยในแต่ละภาคมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น หน้าที่ในการใช้สอย การใช้วัสดุ และคตินิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ การทำเครื่องจักสานมีขั้นตอน มีหลักเกณฑ์เฉพาะคนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงศิลป์ได้ มีลักษณะในการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ โดยการบอกกล่าวสอนกันด้วยปากและการฝึกฝนด้วยตนเอง จึงทำให้เครื่องจักสานมีพัฒนาการไปอย่างช้า แม้ในปัจจุบันจะมีการฝึกอบรมการทำเครื่องจักสานให้แก่ชาวชนบทโดยหน่วยราชการที่ส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมบ้างก็ตาม แต่ยังขาดวิธีการที่ถูกต้อง จึงยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ปัจจุบันมีการผลิตเครื่องจักสานหลายชนิดหลายประเภทกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีวัตถุดิบในท้องถิ่นของตน จะมีการผลิตค่อนข้างมากทั้งที่ทำขึ้นใช้ในครัวเรือน ผลิตจำหน่ายเป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ารายได้จากการผลิตเครื่องจักสานนั้นค่อนข้างต่ำ ในด้านรูปแบบของเครื่องจักสานส่วนใหญ่ยังคงอาศัยรูปแบบพื้นบ้านดั้งเดิมเป็นหลัก แต่ก็มีหลายท้องถิ่นถูกอิทธิพลทางเศรษฐกิจและกระแสวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้าไปเปลี่ยนแปลง ทำให้รูปแบบของเครื่องจักสานเปลี่ยนแปลงไปและเกิดรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นตามความต้องการของตลาด ซึ่งเป็นการทำลายเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานและพบว่า แนวโน้มดังกล่าวนี้กำลังสูงขึ้นอันจะเป็นผลให้เครื่องจักสานลดคุณค่าทางความงามและคุณค่าทางศิลป์ไป อย่างไรก็ตามปัญหานี้จะศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้งจริงจังเพื่อเป็นการอนุรักษ์เครื่องจักสานพื้นบ้านให้มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตนสืบไป ทั้งหาแนวทางการพัฒนาส่งเสริมในแนวทางที่ถูกต้องต่อไป

ต่อมา คือ พ.ศ. 2527 จันมา อาจารย์รัฐ และภรตี พันธการ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมของชาวม่านโดยทำการศึกษา เรื่องการทอ เสื้อจันทบุรี มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของอาชีพ ทอเสื้อจันทบุรี ศึกษากระบวนการและวัสดุ ปรารภการทอเสื้อ ตลอดจนศึกษาและรวบรวมลวดลาย และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากเสื้อก

ผลจากการศึกษาปรากฏว่าอาชีพทอเสื้อของชาวจันทบุรีเดิมเป็นอาชีพของกลุ่มผู้นับถือ ศาสนาแคธอลิกซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณรอบ ๆ วัดแคธอลิก อำเภอมะนัง แต่จากสภาพทางธรณีวิทยา ของจันทบุรีซึ่งมีแร่พลอยอันมีชื่อเสียง ทำให้ผู้มีอาชีพประกอบการทอเสื้อกลุ่มเดิมหันมาสนใจ ประกอบอาชีพเกี่ยวกับพลอยกันมาก อาชีพการทอเสื้อจึงเปลี่ยนจากชาวแคธอลิกไปสู่ชาวม่านรอบ ตำบลเมือง เช่น ตำบลเสม็ดงาม ตำบลบางสระแก้ว ตำบลเกาะขวาง และตำบลอื่น ๆ ต่อมาได้ มีผู้สนใจคิดค้นเทคนิคต่าง ๆ ในการผลิตเสื้อกขึ้นบ้าง ส่วนกระบวนการทอเสื้อได้มีการ เปลี่ยนแปลงด้านวัตถุดิบต่าง ๆ กล่าวคือแต่เดิมชาวม่านใช้ปอกระเจาเป็นเส้นยืน ปัจจุบัน บางกลุ่มใช้เส้นเอ็นพลาสติกเป็นเส้นยืนแทนเพราะมีราคายอมเยากกว่าและยังเหมาะที่จะนำไป ทำเป็นเครื่องใช้อื่น ๆ ที่ต้องการความประณีต ในด้านลวดลายและผลิตภัณฑ์จากเสื้อก ปรากฏ ว่าได้มีการคิดประดิษฐ์ลวดลายเสื้อขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อนำไปประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้นานา ชนิด นับว่าผลิตภัณฑ์จากเสื้อกได้พัฒนาขึ้นเป็นอันมาก ทั้งในด้านความงดงามและประโยชน์ ใช้สอยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม

และในปี 2527 นี้ ชูคา จิตพิทักษ์ (2527 : บทคัดย่อ) อาจารย์มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ สงขลา ได้ศึกษาเรื่องผ้าทอเกาะยอ (Hand-made cloth in Koh Yor) เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการของการทอผ้าของชาวม่านเกาะยอ จังหวัดสงขลา ที่จัดเป็นศิลปพื้นบ้าน (Folk Art) ประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือนชนิดหนึ่ง ทั้งศึกษากระบวนการผลิต วัสดุ ปรารภ ที่ใช้ แหล่งผลิต การจำหน่าย และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดจากการผลิต และการจำหน่าย ผลปรากฏว่ามีอยู่ระยะหนึ่งที่จำนวนผู้ผลิตผ้าทอเกาะยอลดจำนวนลงเนื่องจากขาดแรงจูงใจใน การดำเนินการ ทั้งวัตถุดิบที่ใช้ทอมีคุณภาพไม่เป็นที่นิยมของตลาด ประกอบกับเครื่องทอเป็นแบบ เกาลาสสมัย ทำให้การทอผ้าแต่ละชิ้นต้องใช้เวลานานมาก ผลผลิตจึงไม่เป็นที่น่าสนใจ อีกทั้ง อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านอื่น ๆ ก็มีส่วนทำให้การทอผ้าเกาะยอต้องชะงักงันไป

ต่อมาเมื่อหน่วยงานบางหน่วยและเอกชนเริ่มเห็นความสำคัญของผ้าทอเกาะยอ จึงได้ให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุนจัดซื้อ เครื่องทอผ้าที่ทันสมัย วัสดุดิบ การตลาดจำหน่าย ทำให้ชาวเกาะยอให้ความสนใจศึกษา และฝึกปฏิบัติทอผ้าพื้นบ้านของตนเพิ่มขึ้น รวมทั้งได้พยายามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากระบวนการผลิตเพื่อขยายตลาด เช่น ปรับปรุงในเรื่องสีย้อมผ้า ค่ายผ้า และลวดลายต่าง ๆ ให้คงความยั่งยืน นอกจากนี้หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนได้นำผลิตของผ้าทอเกาะยอไปประชาสัมพันธ์ ทำให้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป นับเป็นการส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย ซึ่งสมควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมต่อไป

และในปีต่อมา คือ พ.ศ. 2529 อุบลศรี อรรถพันธุ์ (2529 : บทคัดย่อ)

อาจารย์ประจำสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา ได้ศึกษาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเรื่องการทอผ้าไหมพุ่มเรียง จุดประสงค์เพื่อจะศึกษาถึงการทอผ้าไหมยกดอกด้วยทุกแบบโบราณ ที่ตำบลพุ่มเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อประโยชน์และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของภาคใต้ โดยศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนาม เริ่มจากศึกษาถึงสภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลพุ่มเรียง เพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ ประชากร อาชีพ เส้นทางการคมนาคม เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การศึกษาพัฒนาการของการทอผ้าไหมพุ่มเรียง ซึ่งพบว่ามีหลักฐานทางโบราณคดีเอกสารและมุขปาถะที่ทำให้ทราบว่าเป็นภาคใต้ของประเทศไทยมีการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองไชยาพุ่มเรียงได้ส่งผ้าทอพื้นเมืองเป็นสินค้าออกจำนวนมาก แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กิจการทอผ้าเริ่มทรุดโทรม เนื่องจากขาดแคลนวัสดุดิบ ประกอบกับผ้าทอด้วยเครื่องจักรส่งมาขายดีตลาด ชาวไทยพุทธจึงเลิกทอผ้าไปในที่สุด คงมีแต่ชาวไทยมุสลิมซึ่งบรรพบุรุษอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพุ่มเรียงตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี และต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ยังคงดำเนินการทอผ้าสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนปัญหาที่มีหลายประการ เช่น ค่ามูลค่ากร วัสดุที่ใช้สำหรับทอผ้า เงินทุน และการตลาด รัฐบาลควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือผู้ประกอบการในด้านวิชาการและเงินทุน เพื่อพัฒนาให้แพร่หลายและรักษาศิลปหัตถกรรมประเภทนี้ไว้ต่อไป

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ สามารถชี้แนวทางที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมเพื่อการจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้เสนอหลักเกณฑ์ที่จะนำศิลปและศิลปหัตถกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการศึกษาอาชีพได้อย่างแท้จริง กล่าวคือทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้เน้นให้ทราบถึงวิธีการตามขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ที่จะนำมาเชื่อมโยงและปรับปรุงให้สอดคล้องกับปัญหาและสถานการณ์ของการอาชีวศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาวิชาชีพศิลปและศิลปหัตถกรรมย่อมจะมีข้อจำกัดและปัญหาที่ควรพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพราะเนื้อหาวิชา วิธีการ และลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสาขาวิชาอื่น จึงได้นำเสนอความสำคัญของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร การจัดการอาชีวศึกษา และหลักสูตรศิลปหัตถกรรม รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านตามลำดับ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะศึกษาค้นคว้าการพัฒนาหลักสูตรศิลปหัตถกรรม และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรวิชาอื่น ๆ ต่อไป

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยิ่งเพิ่มความสำคัญด้านหลักสูตรของการจัดการอาชีวศึกษาระบบอาชีวศึกษา มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นหลักสูตรวิชาชีพ ประเภทศิลปหัตถกรรม ที่เป็นมรดกตกทอดมาจากโบราณจนเป็นที่นิยมยกย่องกันทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติว่าเป็นศิลปกรรมที่มีค่า คนทั่วไปรู้จักกันในนาม " เครื่องถม " โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องถมที่ทำกันในจังหวัด นครศรีธรรมราช ที่เรียกว่า " ถมนคร "

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย